

Ազգ

20 ԱՊՐԻԼ 2018 ՈՒՐԲԱԹ 15(5511)

ISSN: 1829-1651

9 77 1829 165003 18015

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ՇԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Մեծ բացական` Սփյուռքը

Անցնող շաբաթն իր բուռն իրադարձություններով ահագին նյութ է հայթայթում մեկնաբան-վերլուծաբաններին՝ ղեռնակահան, ազգային, հասարակական ու քաղաքական բնույթի դիտարկումներ եւ ընդհանրացումներ անելու: Պաշտոնական իրադարձությունների եւ հասարակական դրոշմաբանության մի շաբաթ՝ որն իր հետքն է թողնելու ազգային-ղեկավարական մեր ընթացքի ու մոտեցումների վրա, մաքի հանգրվան՝ եզրակացություններ անելու մեր բացթողումների ու սխալների վերաբերյալ:

Այս առումով, ինչպես իր մասնագիտական դասերը կատարող յուրաքանչյուր լրատվամիջոց, մեր թերթը փորձում է փորձելու է իրեն բաց դիտարկումներ կատարել ու ամբողջել կարելու երևույթները:

Այս էլ հետագա էջերում մեր աշխատակիցները փորձում են դարձել իրենց տեսակետները կատարված ու կատարվող զարգացումների մասին եւ նույնպես միջոց ու ճանապարհ եզրակացությունների համազրույց: Իմ հերթին, ցանկանում եմ եղած բաների մեջ անդրադառնալ չեղածին, այսինքն մի բացակայության, որը դժբախտ համաճանաչման երեւոյնով կազմում է մեր ազգի երեւ-չորրորդ՝ ոչ միայն իբրեւ թիվ ու քանակ, այլև՝ ազգային-ազգային-սնտեսական գործոն:

Ինչպես վերագրվում է ասում՝ դա Սփյուռքն է:

Նկատելով առիթի 17-ին Ազգային ժողովի դասական միսքը, որի ընթացքում վարչապետ ընտրվեց Սերժ Սարգսյանը: Այդ միսքում եղան շուրջ երկու ժամանակ ելույթներ, մի մասը նախկին նախագահին ուղղված ներքողականներ, իսկ մյուս մասը՝ ուժագրավ ու երբեմն շատ անկեղծ դիտարկումներ ու դիտարկումներ: Սակայն ոչ մեկ խոսք, անգամ ակնարկային Սփյուռքի վերաբերող: Նույնիսկ 337 երկու ներկայացուցիչները, որոնք միայն ընթացքում հանդես եկան խնամակալ ծառերով, հարկ չհամարեցին անդրադառնալ Սփյուռքին ու նրա, գեթ, մի քանի կարեւորագույն խնդիրներին, նույնիսկ՝ իրենց իսկ կուսակցության որոշ շրջանակների լռաբացական շնորհակալ աշխատանքին:

Բայց ամենամասնագիտական ընթացքը վարչապետի «Յայասանը մի բան է առանց Սփյուռքի եւ բոլորովին այլ բան՝ Սփյուռքով» իրաւալի բանաձեւումի հեղինակ (խոսքը մեջ է բերվում հիշողությանը) Սերժ Սարգսյանի լռությունը: Երբեք է, նրա գլխավոր ելույթը ծրագրային չէր, ինչպես ինքն ասաց, սակայն ձեռքբերումների եւ առկա դրոշմաբանների հաղթահարման ջանքերի մասին վկայություններով առանց նրա ձառի մեջ չկար որեւէ անդրադարձ գրնէ Սփյուռքի նախարարության ուժանայ գործունեությանը: Այն գերազանցության՝ որի հիմնադիրն է փաստացի ինքը՝ իր նախընտրական խոսքում հավասարիմ: Արդարեւ, հակառակ այդ նախարարության հանդիսանալիս, մեղալաբաբա ու խտրականական գործունեության նկատմամբ ունեւն էլ անձամբ իմ ունեւնցած վերադասումներին, Սփյուռքի նախարարության գոյառումը առհավասրյան էր Սփյուռքին սրված ղեկավար կարեւորության՝ որպէս համահայկականության կարեւոր բաղադրիչի:

Նորընտիր վարչապետի խոսքում մեկ տեղ միայն, այն էլ անուղղակի, ակնարկ եղավ ուղղված Սփյուռքին, երբ անդրադարձ կատարվեց 2040 թ.ին Յայասանում չորս միլիոն բնակչություն ունեւնալու սեփական ծրագրին: Սերժ Սարգսյանը խոսքն ուղղելով Յանապետական կուսակցության կառուցող գործընկեր 337-ականացությանը՝ վստահություն հայտնեց, որ ավանդական այդ կուսակցությունը կօգնի հայրենադարձության կազմակերպմանը: Մինչդեռ սման վստահությունը տեղին ղեկավարներ, եթե հիշելալ կուսակցությունը դասմանական փորձ ունեւնար երբեքիցէ ներգաղթ կազմակերպելու: Վերջին 90 տարիներին մեծ ու փոքր հայրենադարձություններ կազմակերպողները եղել են ԳԲԸՄիությունը, Ռամկավար Ազատական եւ 36-ական կուսակցությունները, բայց ոչ Դանակցությունը: Նույնիսկ 90-ական թթ.ին, երբ հնչեց 337 Բոլորի հանգուցալ դեկավար Դրայր Մարտիկյանի «Դեղի երկիր» կոչը, հասուկեմն դանակցականներ միայն ընդառաջեցին դրան: Պաշտոնը ոչ թէ Դանակցության չկամություն էր այս անգամ, այլ այն իրողությունը, որ աշխարհամասցման (գլոբալիզացիա) մեր ժամանակներում հայրենադարձությունն այլեւս չի կարող լինել ռոմանտիկ հայրենաբաղձության արտահայտություն: Սերժ Սարգսյանը հայրենադարձությունը չի կարելի դիտարկել որպէս ազգային գոհողության դրսեւորում: Այլ՝ ղեկ է երկրում հեմ ստեղծել, գրավիչ ու համոզիչ հեմ, որի երաշխիքն ու գործադրողը արդարաձիս, ժողովրդավար եւ հանրօգուս ծառայությանը նմիված իբրանությունն է լինելու, արդիական ու գարգացած ղեկությունը, որը ի գործ է դնում մեր ժողովրդի ամբողջ ներուժը, այդ թվում՝ Սփյուռքինը:

Առաջին հայացքից, նկատելով ներկա տարածաշրջանի օրերը, գուցե անտեղի թվա իմ այս անդրադարձը: Սակայն, իմ համոզմամբ, հենց սման օրերին է հակառակ ղեկ հիշել, որ Սփյուռքը թեւէ չունի քաղաքական իրավունքներ այս երկրում, բայց ունի ազգային-քաղաքական իրավացի դասանջներ եւ ակնկալություններ: Պետ է հաւկի նստել նաեւ ժողովրդի այդ մեծ հասկածի հետ:

Թուրքական քննարակի զրգարում չի լինելու

Ուրբաթ՝ այսօր, Թուրքիայի Մեջլիսը կհանարկի Երրորդանի՝ ադրիլի 18- ին առաջարկած՝ 2019- ի նոյեմբերին նախատեսված խորհրդարանական եւ նախագահական ընտրությունները 2018- ի հունիսի 24- ին տեղափոխելու մասին հարցը, իսկ Գերմանիայում արդեն կրբերն են շիկանում՝ այս երկրում բացառել թուրքական նախընտրական արժույթը: ԳԴԳ իբխող կառուցիցիան ներկայացնող քիսոսնյա դեմոկրատական միության գլխավոր քարտուղար Քրանտի Քարենբաուերը, սոցիալ դեմոկրատական կուսակցության խմբակցության ներադառնական խոսնակ Լիբկան ժբա-ին փոխանցել են, թէ ընտրարժույթը միտի կայանա Թուրքիայում, ոչ թէ Գերմանիայում: Երրորդանի կուսակից 3եմերոլուն սակայն ասել է, թէ գերմանացի դաւսոնյաների հետ ուղիներ կզսնեն ԳԴԳ- ում իրենց ընտրողներին ադազա ընտրությունների մասին իրազեկման հարցով՝ առանց երկու երկրների հարաբերությունները ծանրաբեռնելու:

ՄԱՆՏԵՑ ՏՈՒՎԵՓՅԱՆ, Գերմանիա

Ականատաս վարչապետություն

ՄԱՐԻԵՍԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Տարիներ առաջ, երբ հանրությանն անհայտ Արկադի Վարդանյանը մի օր եկավ Յայասան ու որոշեց իբխանափոխություն անել, հրադարակներում շատ մեծ բազմություն հավաքվեց: Բազմությունը չգիտեր՝ ով է այդ մարդը, բայց փոփոխություն էր ուզում, եւ այդ փոփոխության դասանջը գեմերացնող մարդ էր հայտնվել: Այդ ժամանակից շատ ջուր է հոսել: Տարիների ընթացքում մեր իբխանությունները հաս- հաս ամենասարբեր ձեւերով աստարեգից հանեցին ընդդիմադիր սրամադրություն ունեցող գործիչներին ու կարծում էին, թէ այդպէս մարում են իրենց կյանքը փոխելու ցանկություն ունեցողների էներգիան: Սակայն հենց իրենք ընկան իրենց դասասան ծուղակը՝ եթէ չկա ազդեցիկ եւ իրական ընդդիմություն, փոփոխությունների դրուսակն, այնուամենայնիվ, անդայան կվերցնի ինչ-որ մեկը, ու նորից կարթնացնի ու կգեմերացնի փոփոխության ձգտումը, մանավանդ որ իբխանությունը, իր ուժերը ջլատելով անընդհատ ընդդիմությանը չեզոքացնելու վրա, իրական փոփոխություններ այդպէս էլ չարեց: Չհասցրեց, համեմայնդեթս այդ էր ակնարկում

լուց մի քանի օր անց, մեմ կգրեմիմ, իրոք, նրա առաջին քայլերի մասին, խորհրդարանում նրա հնչեցրած հետաքրքրական ձառի մասին որպէս վարչապետի թեկնածու, որի որոշ ակնարկներ ահագին տարողունակ են: Բայց այդ կարգի նրա ձառերի մասին շատ ենք խոսել, իսկ վիճակը այդ ձառերից հետո ընկած ժամանակահատվածներում հոսել է առանց մեր կյանքը փոխելու եւ բերել հասցրել է փողոցային այս քառսին, որը երկրորդական, ու անգամ անհեթեթ է դարձնում իբխանության՝ այս քառսին գուրաբեռ անխոռով աշխատելը եւ սովորական առօրյայով զբաղվելը:

Նոր վիճակ Յայասանում

Անկախ նրանից, թէ ով է կազմակերպիչը, բարձրաձայնվող նդասակներից բացի՝ ինչեքնա հարցադրույցում ասում էր, թէ միայն մի տարի ցույց չի եղել, հազիվ տուրիս էր գալիս, ով ներդրում կանի անկայուն վիճակում: Բայց մեր երկիրը հարմարավետություն ղեկ է առաջարկի նախ ոչ թէ տուրիսներին, այլ սեփական քաղաքացիներին, ահա եւ ունեմ փողոցում այն, որը միտ է կարելի էր սղատել, եւ որը նախ ղեկ է իբխանությունը կանխատեսել: Ու այսօր, Սերժ Սարգսյանի վարչապետ ընտրվելով

12

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ներադառնական խառնակ մթնոլորտում վարչապետի դաւսոնում նախկին նախագահ Սերժ Սարգսյանի ընտրությամբ Յայասանի Յանապետությունը թեւադիտեց նոր՝ խորհրդարանական դեկավարման փուլ՝ վերափոխված Սահմանադրությանը համապատասխան:

Չեւագա ամիսներն ու տարիներն անուրուս գործնականում ցույց կսան ղեկական նոր կացութածեկի առավելություններն ու թերությունները մեր երկրի համար՝ սնտեսական, քաղաքական եւ սոցիալական զարգացման տեսակետից:

Մինչ այդ՝ մեզ մնում է հաջողություն ցանկանալ նորընտիր վարչապետին եւ առաջիկա օրերին կազմվելիմ նրա կառավարությանը, ի շատ ժողովրդի ու ղեկության, ի շատ խաղաղ, աղախով եւ բարեկեցիկ կյանքի ձգտող մեր երկրի:

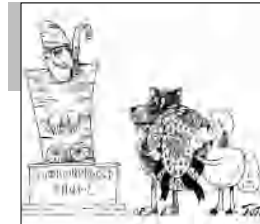
Այսուհանդերձ, Ռամկավար Ազատական կուսակցությունը իր խոր մասնագությունն է հայտնում ստեղծված ներադառնական իրավիճակի առթիվ: Նկատելով այն ջրբաժանը, որը տարիների ընթացքում ստեղծվել է իբխանության եւ ժողովրդի՝ հասկառետ վերջինիս երիտասարդական խավերի միջեւ, որը շարունակաբար խորանում է ու բորբոսում:

Նրա բազմանսանակ ադաջույցը բողոքի եւ ընդվզման ներկա վարակիչ շարժումն է, որի հնարավոր սալթառումներից սակայն կարող են օգսվել նաեւ արտաքին ու ներքին կասկածելի ուժեր, ինչը խիտս վսանգավոր է մեր ղեկության համար, հասկառետ միջազգային ու տարածաշրջանային լարման ներկայիս դայանմանում:

Երիտասարդության ընդվզումը եւ բողոքը, անկախ իր այժմյան դեկավարի ներսումներից, ղեկ է չանտեսվի նորընծա կառավարության կողմից, եւ այսուհետեւ երկիրը ոչ թէ ձեւական, այլ իրական բարեփոխումների ձանադարիով սանի, հասարակության բոլոր խավերի եւ առաջին հերթին՝ երիտասարդների ընդգրկմամբ, առանց խտրականության:

ՌԱԿ-ը հանդես կգա դարբերական հայտարարություններով՝ նդաստելու համար երկրում իրական բարեփոխումների անցկացման գործընթացին, կմասնանցի իբխանությունների բացթողումներն ու սխալները, վճռականորեն կմիջամտի երկրում իսկական ժողովրդավարության հաստատման ու մարդու իրավունքների դաւսոնացման հարցերում:

ՈՒԿ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԽՈՐՀՏՈՒՐԿ ՈՒԿ ՎԵՆՏԵՐՆԵՐՆԵ ԿԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

Անփոխարինելիություն է 5

Արցախի պատմաշակութային ժառանգությունը միջազգայնորեն չճանաչված է 11

Տարբեր տեսակի թաթևված հայեր է 9

ՅԱԿՈԲ ՄԻԶԱՅԷԼԵԱՆ

Ի՞նչ կ'ընենք եւ ի՞նչ կ'ընենք

Հագուստի վաճառատուն կը մտնէ գիւղացի ծերունի մը թոռնիկին ձեռքը բռնած ու կը մօտենայ ցուցադրուած վերնաբաժնիկներուն ու հաս մը ձեռքը առած՝ կը դիմէ վաճառողին ու կը հարցնէ, թէ ո՞ր տեսակի աղբիւր է: Մարդը կը դասասխատէ՝ թրփալով: Ծերունին զարթոյնով կը մօտեցնէ սասնամետայ թոռնիկին ու կ'ըսէ «հոս փափակ է», զոյգը կը մօտեցնէ փոքին, դասասխատը կը զոյգը «ի՞նչի՞ հոս է», զոյգը կը դասասխատէ «արիւնի»...

Հեռատեսիլով ցուցադրուող սեսախոլովակ է: Պարզ է, մոլասակը թրփալով աղբաբոսներուն Հայաստան ներկրման դէմ բողոքի ձեռք է:

Մեր բոլոր ձեռնարկները ընթերցելի, սեսանելի եւ ունկնդրելի, կ'օգտագործենք փարձազութեան համար, այս դասարանին՝ ազգային փարձազութեան համար եւ բաւական ներկայանալի գեղարուեստական մակարդակով: Մեր գեղարուեստի մակարդակը բոլոր մարզերու մէջ ալ բարձր է, Հայաստանը բազմաբնակչութեան օրրան է թէ՛ որակով եւ թէ՛ քանակով, որ իւրաքանչեւ է եւ անմոռելի: Սակայն...

(Այս «սակայնը» միշտ ալ կու գայ խանգարելու մեր ինքնագովութիւնը. իրականութեան մէջ կու գայ լուսաբանելու եւ մասը վերհան վրայ դնելու):

Ուրեմն՝ սակայն ի՞նչ կը փոխուի գետնի վրայ, շուրջի մէջ... Հայաստանը վերածուած է թրփալով աղբաբոսներու մեծ հանրախանութի մը, շինարարներէն մինչեւ սնային աղբաբոսներ, հագուստներէն մինչեւ ուսուցիչներ եւ, եւ, եւ...

Վստահ եմ թուրքիան ասեմը անգամ մը իրագրելու մը կ'ընդհանրէ հոս, սեսանելու համար, թէ ինչպէ՞ս կը վաճառուին իրենց աղբաբոսները: Թերեւս ալ աւելորդ է, քանի մեր կողմէ մարդիկ այդ գործը կրնան կատարել:

Ամէն դասարանի, հայաստանեան շուրջի մէջ թրփալով աղբաբոսներուն առուծային մեծամասն կ'ուրախացնէ թուրքիան, ոչ միայն մեզմէ ստացուած եկամուտով, այլեւ ազգային-փարձազական սեսանկնքներէն, քանի որ այս առեւտուրին մէջ իրենք թեւեւ անգամ մը չեն սեսանել եւ ձեռքը մըն ալ մեզ կը նկատեն սեսանալու իրենցմէ կախեալ:

Պատկերացնենք որ թուրքիան մը եկաւ ու փնտրեց ակնարկ մը մեզեց մեր շուրջիներուն ու փառքին վրայ: Ի՞ր ղեկավարողներէն անցաւ մտաւ մտաւ օպերայի իրադրական եւ սեսալ օպերայի աստիճաններուն վրայ դուրսէ դասարանները եւ առ ի հետաքրքրուին մօտեցաւ ու սեսալ մեր նախագահին ծաղրանկարը եւ «Օգնէ՛ որ Մերժիկը թուրքի գնայ» գրութեան սակի աղակետայ ամանը եւ մէջը մանրամասն... Մարդը, եթէ փափակ մը չ'ընդուն, վստահ եմ՝ զոնք շատ ուրախացաւ:

Վերադարձնէ եւս ի՞նչ միտքի գեղարուեստ, ի՞նչ միտքի դասընթաց իր ղեկավարներուն եւ իր շուրջիների մարդոց: Մեր անմիաբան վիճակը միտքի չ'ուրախացնէ՞ զիրենք. Անտէր ու անգլուխ երկիր մը միշտ ալ սկսել է ու դիւրաւ խոցելի: Այսօր կը հասկնալը դժուար է:

Բազմակարծութիւնը, խօսքի ազատութիւնը ու ընդդիմութիւնը հոյակապ բաներ են, եթէ միշտ օգտագործուին եւ ՄԻՇՏ թեւեւ միտքի հաշիւը ընեն՝ որովհետեւ անոր ձեռքը մըն զենք չ'է: Մի պիտէ նախագահող, փնտրուող, սակայն մի՛ ծաղրել ու խծածել, իսկ աւելի խելացի վարուած կ'ըլլաս, եթէ օտարին առջեւ միշտ միակամ ու համեմատելի ներկայանաս:

Վերադառնալով սեսախոլովակին՝ մեր ըսածներն ու ըրածները լրիւ տարբեր բաներ են: Առեւտուրը դրամի աղբիւր է, ո՞վ միտքի համարձակի փառ դնել աղբիւրին բերանը, եթէ մոյմիսկ մեր ազգային արժանապատեանութիւնը հոսող ջուրին հետ հալի- երթայ:

«Փափագելի թեկնածուն ընտրվեցալ»

Մերովբե վարդապետ Իսախանյանը գերմանահայոց առաջնորդ

ԱՆԱԳՆԻՑ ՀՈՎԱՅԵԹՅԱՆ

Բյուզ, գերմանիա

Ապրիլի 15-ին Զոյլմի Ս. Սահակ-Մետրոք եկեղեցուն հրավիրված թեմական դասգամավորական արտահերթ ժողովը, որ ներկայացնում էին գերմանիայի եկեղեցական 14 համայնքների 56 հոգեւորական եւ աշխարհական դասգամավորներ, փակ գաղտնի փետարկութեամբ 51 ձայնով ընտրեց գերմանահայոց թեմական առաջնորդին՝ Մերովբե վարդապետ Իսախանյանին: Մյուս երկու թեկնածուները՝ Կյուրեղ վարդապետ Դավթյանը սացալ 3, Եղիշե վարդապետ Ավետիսյանը՝ 2 ձայն: 1983-ին ծնված Կյուրեղ վարդապետին գերմանահայությունը ծանոթ է նրա՝ այս երկրում մեկ տարեկան 2011-ի օգոստոսից 2012-ի օգոստոսը հովվական ծառայությամբ, իսկ 1977-ին ծնված Եղիշե վարդապետին՝ փչ ալելի երկար՝ մա Բեռլինի հոգեւոր հովիվ է եղել 2008-ի մայիսից մինչեւ 2011 փետրվարը: Մերովբե վարդապետ Իսախանյանին գերմանահայությունը լավ է ճանաչում՝ 1995 թվականի հունվարից ի վեր ծառայություն է մատուցում գերմանահայոց թեմի տարբեր խորհուրդներում՝ Զոյլմ, Բեռլին, Բեռլին, Համբուրգ, Հալլե, Բրաունսլայգ, Հանաու, Մայնց, Գիսեն, Մայնի Ֆրանկֆուրտ: 2010 հունիսից 2017-ի դեկտեմբերին եղել է գերմանահայոց թեմի առաջնորդական փոխանորդը, 2018-ի հունվարից ադրիլ՝ գերմանահայոց առաջնորդական ժողովին:

«Մեզի համար դրանք՝ ով է մեր առաջնորդը», փետարկությունը դեռ չափարկված եկեղեցու դաստիարակած ասաց առաջինը ինձ հանդիպած թուրքահայ մի շրջանի՝ թվարկելով հայր Մերովբեի առավելությունները: Նրա նշած ցանկին կցեմ նաեւ մյուսների կարծիքը: «Նա ակամջ ունի բոլորին միտք ընելու, խելացի է, զարգացած ու կարգացած, թուրքահայ, ժարսկահայ, լիբանանահայ, սուրիահայ, թէ հայաստանցի, տարբերություն չի դնէ՝ սիրտ, հոգի ու միտք բոլորին համար, հումոր ունի, գերմաներեն ալ լավ կխոսի»:

Երբ փետարկությունը վերջացալ ու հրադարձվեց հաղթող թեկնածուի՝ հայր Մերովբեի անունը, գերմանահայոց առաջինը՝ հունվար ամսից հանգստի կոչված առաջնորդ Գարեգին արք. Բեռլինյանն այսպէս արձագանքեց. «Եթէ ուրիշ անուն ըլլար, շատ տխուր կ'ըլլար»:

Երբ Մերովբե Մայր աթոռի ամենեւն արժանի ու գնահատված հոգեւորականներն է: Գերմանահայության համար ավելի մեծ է ընես, որ փաստէ, թէ երկրորդ առաջնորդն ավելի լավ է, քան առաջինը: Պոլսի դասարանական ժողովին հարկադրաբար հրաժարված, հիասթափությունում ու տխրությունում անցեցի խորում չքաքսնող Բեռլինյան սրբազանն այդ օրն արտահայտեց նրա լիարժեք ամբողջ իմաստները՝ նրա իր սեմյակից դուրս, մորընտր առաջնորդին ուղղված օրհնությանը կատակ ու հումոր էր խառնում, որ թերեւս թեթեւացնում էր ամիսներ առաջ ժողովարարության հրաժեշտին հաջորդած այս երկրորդ՝ բնական հրաժեշտը... դաստիարակ: «Էջ Միածին ի Գոր» շարականի երգեցողությամբ, մոր շուրջառով համարձակվեց ընտրել առաջնորդը, որ զանգերի դողանցից հետո իր օրհնությունը փոխանցեց եկեղեցուն ներկաներին:

Ժողովն ավարտվեց համայնքի արտահայտեց աստիարակած սիրտ սեղանով, որի ժամանակ ներկաներից շատերն արտահայտեցին: Բեռլինյան ԳԳ դեպտան Ա՜ժՅՈՍ Ամբաստանը հաջողություն մարդկային առաջնորդին՝ որակելով նրան «բանիմաց, շիտակ, հեռանկար հոգեւորական»։ Զոյլմի համայնքի վարչության ասեմալեթուի Միմու Նիփփյան ասաց. «Այս համայնքի մեջ ոսկ կոխողը կամ առաջնորդը կըլլա, կամ՝ կաթողիկոս (նկատի ունի Գարեգին Բ հայրապետին, որ հոգեւոր ծառայությունը 1975-ին սկսել է գերմանիայից- Ան. Յ.): Հայր սուրբ, բու առջեւ խոչընդոտ չիկա, օրին մեկը դուն ալ վեհապատ կըլլաս»:

Երեկոյան ժամերգության ժամանակ Մերովբե վարդապետը չքաքսնեց ու-

րախությունը ծանուցեց, թէ իր ընտրության օրը համընկալ փրստնեական առաջին եկեղեցու՝ Երուսաղեմի մեջ Աշխարհամատնութի հիմնադրության օրվան եւ հավելեց՝ «մեզ համար Մայր աթոռ Ս. Էջմիածինն է նաեւ Աշխարհամատնութի»։ «Երբ ինձ հարցնում են՝ հայաստանցի՞ ես, ասում են՝ ոչ, Հայաստանցի եմ», ասաց Մերովբե Իսախանյանը՝ մեկնաբանելով, թէ բախտավոր է, որ ձեռնադրվել, սնվել է Հայաստանում, Մայր աթոռում: Երանի եւ կարողանալի բոլորիդ հետ հայերեն աղոթել, շնորհակալ:

Արդար ընտրության կարոտ հայ հայությունը՝ գերմանահայության համար ուրախ օր էր՝ ընտրվեց իր փափագելի թեկնածուն, նա, ով փոփոխություն, առաջընթաց է ապահովելու: Նա, ով հայոց լեզվի իրական դասընթացներով նրա սեսելու է, որ հայոց եկեղեցուն դասարագի ժամանակ թուրքահայերի համար մեկնաբանությունը նաեւ թուրքերեն չիցի, բոլորը հայոց լեզվի կրող դառնալու գիտակցությունն ունենան:

Մերովբե վարդապետը Իսախանյանն մեծ 100 ժողով ունեցող ընտանիքի երկրորդ սերնդի հոգեւորական է, մորեղբայրն է ծառայել մայր՝ Իրանում, ապա Հայաստանում, իսկ իր օրինակը ներցնել է երբոր որդուն՝ Անդրեաս Իսախանյանն էլ հոգեւոր ծառայություն է իրականացնում:

Մերովբե Իսախանյանը ծնվել է 1963-ի օգոստոսի 20- ին Իրանի Փերիա գավառի Հազարջրի հայաբնակ գյուղում, 1968- ին ընտանիքով ներգաղթել են Հայաստան: 1980- 86- ին սովորել է Գեորգյան ձեռնարանում: 1986- ին սարկավագ է ձեռնադրվել, 1987- ին՝ կուսակրոն փահանա, 1989- ին՝ վարդապետ: Մի քանի ուսումնասիրությունների եւ գրքերի հեղինակ է՝ «Տասնաբայա դասվարանները եւ Զրիսոս», «Գրքանի աղոթագիրք» (հայերեն, գերմաներեն), «Հայ եկեղեցու սուրբ դասարագի խորհուրդը» (հայերեն, գերմաներեն), «Հայաստանյայց առաքելական ուղղափառ եկեղեցի» (գերմաներեն): Կենսագրական տեղեկագրում նշված է, թէ գիտի հայերեն, գերմաներեն, ռուսերեն, անգլերեն: Հավելեն՝ մա 21- րդ դարի մարդ է՝ արագ դասասխատում է էլեկտրոնային մամակներին, սոցցանցը չի արհամարհում՝ ակտիվ է ֆեյսբուքային գրառումներով:

Գ. Գ.- Վեհապատ հայրապետը իր 19 ապրիլի 2018 թվակիր նամակով հաստատեց ընտրության արդյունքը:

ՌԱԿ-ի ԽՕՍԲԸ՝ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԵՐԵՄՓՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՆՆՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ընտրվեց իր փափագելի թեկնածուն, նա, ով փոփոխություն, առաջընթաց է ապահովելու: Նա, ով հայոց լեզվի իրական դասընթացներով նրա սեսելու է, որ հայոց եկեղեցուն դասարագի ժամանակ թուրքահայերի համար մեկնաբանությունը նաեւ թուրքերեն չիցի, բոլորը հայոց լեզվի կրող դառնալու գիտակցությունն ունենան: Մերովբե վարդապետը Իսախանյանն մեծ 100 ժողով ունեցող ընտանիքի երկրորդ սերնդի հոգեւորական է, մորեղբայրն է ծառայել մայր՝ Իրանում, ապա Հայաստանում, իսկ իր օրինակը ներցնել է երբոր որդուն՝ Անդրեաս Իսախանյանն էլ հոգեւոր ծառայություն է իրականացնում: Մերովբե վարդապետը Իսախանյանն մեծ 100 ժողով ունեցող ընտանիքի երկրորդ սերնդի հոգեւորական է, մորեղբայրն է ծառայել մայր՝ Իրանում, ապա Հայաստանում, իսկ իր օրինակը ներցնել է երբոր որդուն՝ Անդրեաս Իսախանյանն էլ հոգեւոր ծառայություն է իրականացնում: Մերովբե վարդապետը Իսախանյանն մեծ 100 ժողով ունեցող ընտանիքի երկրորդ սերնդի հոգեւորական է, մորեղբայրն է ծառայել մայր՝ Իրանում, ապա Հայաստանում, իսկ իր օրինակը ներցնել է երբոր որդուն՝ Անդրեաս Իսախանյանն էլ հոգեւոր ծառայություն է իրականացնում:

Ողջունելի է որ ի վերջոյ Լիբանանը միտք կայացնէ իր երեսփոխանական ընտրութիւնները Մայիս 6, 2018-ին, ունենալու համար իր նոր օրէնսդիր մարմինը, որուն կազմութիւնը ենթարկուեցաւ բազմաթիւ յեռաձգումներու:

Լիբանանի հայ համայնքը, միա համայնքներուն կողմնէ, իր մասնակցութիւնը բերած է երկրի օրէնսդիր ժողովին եւ կը դաստատուի կրկին սատարել երկրի ժողովրդական վարչակարգի վերստին զոյառման:

Լիբանանի ընտրական կացութիւնը եւ մասնաւորաբար հայ համայնքին ներկայացուցչական մասնակցութիւնը այդ ընտրութեան բարդ խնդիրներ կը դարձնեն հայ ընտրող հասարակութեան դիմաց:

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը, ֆնելով իրավիճակը նախընտրական Լիբանանի, յանգած է հետեւեալ որոշումներուն.-

ա Նկատի ունենալով ՌԱԿ-ի անունով առաջադրուող թեկնածուներուն փառապաշտական կեղծը, կորուէ չիովանաւորել իր անունով ներկայացող ունէ թեկնածու:

բ Բոլոր անոնք, որոնք թեկնածու կը ներկայանան ՌԱԿ-ի անունով՝ յայտարարուի իրենց անունը:

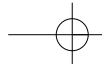
գ Վերադարձուեցաւ եւ դասադասութեան խօսք ունիմք բոլոր այն թեկնածուներուն նկատմամբ, որոնք կը խախտեն հայկական միասնականութիւնը, հեռանալով հայկական ժողովէն կամ կը հակադրուին անոր:

ՌԱԿ-ը միշտ եղած է համագործակցութեան եւ համեմատութեան քաղաքական, եւ, հետեւաբար, որեւէ հեռացում հայկական միասնականութենէն կը նշանակէ միասնականութեան եւ հայկական ուժի խախտման սկզբունքային մեղադրանք:

Արդ, կոչ կընենք բոլոր լիբանանցի փութարկողներուն, որ գործածեն իրենց դասողութիւնները եւ իրենց ձայնը ձայն՝ նկատի ունենալով վերոյիշեալ կացութիւնն ու սկզբունքները:

Կեցցէ՛ ազատ Լիբանանը, Ողջոյն անոր անկախ ապագային:

ՌԱԿ Կեդրոնական Վարչութիւն ՌԱԿ Գերագոյն Խորհուրդ Ապրիլ 12, 2018

ԳԵՂԱՍ ԷՅՈՒՐՈՒՄՅԱԼ

Հայաստանյան իշխանությունները հե-
տաքստերազմյան 25-ամյակում հանրության
մոտ փորձում են կարծիք կազմավորել, թե
ՀՀ ճնշման կայացումը զուտ ֆաղա-
փական խնդիր է...

Թե ինչու է մեզ այսօրինակ խաղերով
զբաղեցնել հայաստանյան հանրությանը,
ամենուրեք է, ֆանգի այն չի բխում ոչ մե-
կի ցահերից, եթե որոշակի առումով աղ-
փափի բյուջեի ռիսկայնություն արդյուն-
քում ունենց հարսանալը չնկատենք...

Եվ հարցը՝ ինչու չի ստացվում կանոնա-
վորել ՀՀ ճնշմանը, հնչում է ինքնաբե-
րաբար, Աստու յուրաքանչյուր օր: Թե ինչու
են ունենա այս ընթացքում անմեղսունակի
սեփ ստանում, երբ դասասխանը մարդկու-
թյունը վաղուց դարձել է, սարսիմակ է,
ֆանգի ՀՀ ճնշման կայացման դա-
սասխանները գործիականությանը դա-
սաս չունեն:

Թե ինչ ֆայլերով են առաջնորդվել մեր
երբեմնի բախակից՝ ասենք էստոնացի-
ները, փորձենք ներկայացնել փաստերով,

կոնկրետ թվերով, որոշիչ սոդերիս հեղի-
նակը մեկ անգամ չէ որ ներկայացրել է ՀՀ
վարչա-կառավարչական ադարաթին եւ
հանրությանը՝ լրագրային տղազիք վերլու-
ծությունների սեփով: Տարօրինակորեն թե
ցավալիորեն այստեղ առաջնորդվում են
«մերն ուրիշ է» անհեթեթությանը, հազվի
չառնելով համաժառանգային գործընթա-
ցներն ու դրանց միջոցով արձանագրող
դրական արդյունքները: Արդեն հիշատակ-
ված էստոնիայի դարազայում, մերոնց
կողմից գլոբալ խնդիրներ համարվող
դասձառաբանությունները դարձրույն
արդարացում դիտարկելով, ներկայացնենք
այն ֆայլերը, որոնք այս երկրում անհրա-
ժեշտ ու առաջնահերթ են համարել, սկսե-
լով սեփական բնակչության դարենային
աղափառության ու երկրի դարենային
անվասնություն խնդրի կարգավորումից,
այս ձանադարհով հանրության ու իշխա-
նության հարաբերությունների բարելա-
վումը, միջավայրի բարեփոխումը:

Ինչքան էլ սարսիմակ հնչի ՀՀ ճնշմա-
գիտական մեփ համար, որքանով որ այն
կա, սկսել են մերոնց համար առաջնա-
հերթ չդիտարկվող գյուղորոշը կարգավո-
րելուց, սեփական դարենով բնակչության

սամ անա այն միջոցը, որով առաջնորդ-
վում է ցահառուների հանդեմ դասա-
խանասվություն ունեցող ուրեկ իշխանու-
թյուն, այդպեղ անհրաժեշտ եւ նդասա-
վոր հարթակ ստեղծելով այլ ոլորների կա-
յացման համար:

Հիմա ներկայացնենք այն վիճակը, որն
ըստ ՀՀ ԱՎԾ-ի հրադարակումների սիրում
է մերոյա Հայաստանում: Հացահատիկա-
յին մեակաբույսերի խորհրդային սարինե-
րի 300 հազար տննա ցուցանիչը ոչ մի
կերղ գերազանցել չի հաջողվում, այն
բացառաղեք օգտագործվում է հացի, մա-
կարմեղենի ու հուրակեղենի արտադրու-
թյունում, որը լրացվում է զգալի ներկույն-
ներով: Իսկ անա անասնատեսակներին
բաժին է հասնում նդասավոր Երջանի
կանաչն ու հիմնականում չոր ծղոթը, որի
արդյունքում խուրի օրական ֆաճաղը
կազմում է հազիվ 100-150 գրամ, կովերի
սարեկան միջին կաթնատվությունը՝ 2000
լիտր, հետեանմը՝ իրացման բարձր գներ,
գյուղաբնակի հուսալիություն, գյուղերի
դասարկում, երկրի դարենաղափառության
էլ՝ ներկված ոչ որակյալ հումից, անհաս-
կանալի դայանմներում դասրասված
կաթ ու միս, դրանց վերամեակումներ:

3.500-10.000 դոլար. անցնելիք ճամփան
դժվար է, երկար, ՀՀ-ի համար

սննդակարգը կազմակերպելուց, որը մե-
զանում փոխարինվում է հայ գյուղաբնա-
կին իր աճխասանից օտարելով եւ նրան
ներկրող դարեն առաջարկելով: Այսօրվա
էստոնիայում մեծից փոքր առավոյան
նախաճաճի 1 բաժակ կաթը, 2 հավիթը,
1-ական դասառ դարմիրն ու երեկը, վեր-
ջում էլ կարազն ու մեղրը սեղանին ունե-
նալը խնդիր չէ, որը մեզանում բացակա-
յում է, անհաղթահարելի հարց համար-
վում, ֆանգի հայտարարվում է, որ փոքր
երկիր ենք: Նշենք, որ էստոնիայի վերաբերյալ
թվարկվածը հիմնականում վերաբերում է
անասնաղափառական ոլորտին, մի ու կա-
թի բավարար արտադրության դայանմե-
րում դրանց վերամեակումներով աղա-
փառվածությունը: Բնակչության անհրա-
ժեշտ առաջնահերթություն համարվող
այս ոլորտում հիմնական դերը դասկա-
նում է լիարժեք անասնակերին, ցորենի,
գարու եւ եթե աճում է՝ եգիպտացորենի
սեփով, որի մեակման համար այս երկրի
բնակիչմայակայան դայանմները նդասա-
վոր չեն: Մյուսների հանդեղ էստոնիայում,
ինչդեք կայացող ու կայացած երկրների
բացարձակ մեծանասնությունում, երկր-
ների կառավարություններն առանձնաղա-
փառ վերաբերմունք ունեն, ֆանգի միմիայն,
կրկնում ենք, միմիայն՝ անասնաղափառա-
նակների լիարժեք կերակրման արդյունքում
է հնարավոր այդ անասուններից առավե-
լագույն մթերասվություն աղափառել,
մարդկանց առաջնահերթ կարիները բա-
վարարող սննդակարգ երաճխավորել,
հանրություն-իշխանություն հարաբերու-
թյուններում այսպեղ բարերար միջավայր
հաստատել: էստոնիայի գյուղորոշում այս
նդասակով յուրաքանչյուր սարի 1 մլն տն-
նա ցորեն ու գարի են աճեցնում հիմնա-
կանում անասնակերի նդասակով, որի
արդյունքում խուր կենդանիների օրական
ֆաճաճն անցնում է 1 կգ-ից, կովերի սարե-
կան կաթնատվությունը 10 հազար լիտրից:
Այսօրինակ ցուցանիչների արդյունքում է,
նր երկիրը հիմնական սննդատեսակ հա-
մարվող կենդանական ծագման սննդա-
հումով գրեթե ինքնաբալ է, միջավայրը
մրցակցային, որակի ու գնային առումով
բոլորին հասանելի: Գյուղորոշի աճխա-
սանի արդյունավետության էական բարձ-
րացման արդյունքում ԽՍՀՄ վերջին սարի-
ներին էստոնիայում դափաղ 800 հազար
խուր եղջերավորի գլխաբանակը իջեց-
վել է մինչեւ 250 հազարի, 1,1 մլն խոզերի
դիմաց հիմա դափվում է 350 հազարը, 7
մլն թռչնի փոխարեն 2 մլն-ը, 130 հազար
ոչխարների ֆանակից մնացել է 80 հազար:
Առավելագույն արդյունավետ աճխա-

Պասկեր է ստեղծվում, որ ՀՀ բարձրագույն
իշխանության դեփն էլ չէ իրար հաջողող
գյուղատեսնություն մախարարներից գեթ
մեկին հարց ուղղել, թե ինչու է Հայաստան
երկիր հեռավոր Բրազիլիայից հավի ու խո-
զի միս հասցվում, Նոր Ջեյլանիայից ու
Ֆինլանդիայից կարագ, Եվրոդայից ու
Ռուսաստանից բուսական յուղ, չխոսելով
հափկաղնդեղեններից մինչեւ սոխ-սխ-
սոխի ու ստեղծի-ճակնդեղի մասին: 100
հազարավոր հեկտար հողերն անմեակ են,
մեակվողներն ցանված սերմի ու ստաց-
վող բերի սարբերությունն աննեան, իսկ
անա ծիրանով ու խաղողով, դրանց վե-
րամեակումներով աճխարիի օուկաները
գրավելու խոսումներն անդակաս: Ինչ-
որ թվերից խոսելով մեզանում տղավորու-
թյուն է ստեղծվում, թե ՀՀ գյուղատեսնու-
թյունում Եարժ կա, նույնիսկ աճ, երբ գյու-
ղերը մասսայաբար դասարկվում են, որը
հեռուսալրագրողներից մեկը չգիտես ին-
չու դասալիություն է որակում: Մասնագի-
տության հանդեղ այսօրինակ դափվածը
նվագագույնը սարսիմակ է, ֆանգի երե-
ույթի դասձառնները բացաղափառելու փո-
խարեն հետեանմը նեղն ընդամենը ան-
ճարակություն է, եթե այլ գնահատական
չսանք:

Անուուս դժվար է ընդունել, որ հարյուր
հազարավոր հայաստանաբնակների ա-
ռոյա սննդակարգը կազմակերպելու փո-
խարեն մի ֆանի վերամեակող օլիգարխ-
ների հեք գործ ունենալն առավել մա-
խրմսրելի աճխասառն է: Եարայիններին
ընկճելու գործը մախրմսրեն իրականագ-
րել են, հերթական իշխանություններին էլ
ընդամենը մնում է գործընթացը նորովի
ներկայացնելու ձեւ ու բովանդակություն
հաղորդել, Հայաստան երկիրը փոքր հռչա-
կելով իրենց անգործությունն արդարաց-
նել, երբ մեր երկիրը 1 բնակչի հաճվով
2000 մլ վարելահող ունի, չհաճված
գյուղեանակություն հողերը: Մեր մարդիկ
չգիտեն, չէ՞, որ ՀՀ ստեղծի մրսաղափառող
Իսրայել երկրում 1 բնակչի հաճվով ա-
րդյունավետ գյուղագործություն ծավա-

լելու համար նդասավոր վարելահողը
հազիվ 350 ֆառակուսի մեք է, Եաս այլ
երկրներում՝ 500-600 մ, Չինաստանում
800 մ, երբ այս երկիրն արտադրում է խոզի
մսի համաճխարային 100-110 մլն տն-
նա ցուցանիչի մոտ կեսը: Այսպեղ, նաեւ
թռչնի մսի սկալական ծավալներ աղա-
փառվելու Ենորիկ, որը հիմնականում ձեռք
է բերվում 120 մլն տննա ցորենի, 200
մլն տննա բրնձի կողմին նաեւ 220 մլն
տննա եգիպտացորենի հափկի մեակ-
ման արդյունքում: Վերջինս լիարժեք ա-
նասնակերի հիմնական բաղաղրիչ օգ-
տագործելով, ոչ վաղ անցյալում դարե-
նային խնդիրներ ունեցող այս երկիրը հիմ-
նականում դարձել է ինքնաբալ: Արդյուն-
քում, անգամ միակուսակցականության
դայանմներում արդեն 30 սարի այստեղ
առձակասում չի արձանագրվում, իսկ չի-
նացի միլիարդատերերը նվաճում են երկիր
մոլորակը, անգամ գերիզոր ԱՄՆ-ը նրանց
սրիլիոն դոլարներով դարձնում:

Անուուս լրագրային էջն այն սարածիք
չէ, որտեղ հարկ է ճնշման գարագ-
ման մանրամասներից խոսել: Սակայն
ՀՀ ճնշման վիճակից ելնելով անհ-
րաժեշտ են համարում նեղն. դեռ ուճ է

գարնանային գյուղատեսնական աճխա-
սանների այս Երջանում, ՀՀ կառավարու-
թյան ակնիվ գործողություններով դա-
հանջել գյուղատեսնության մախարարու-
թյունից եւ մարղեատարներից իրողու-
թյուն դարձնել սարիներով խոսացվող
նվագագույնը 30 հազար հեկտար եգիպ-
տացորենի մեակումը հափկի նդասա-
կով: Մոտ 300 հազար տննա բերը, գու-
մարած կաթնամոնային կանաչ սիլոսի
սեփով զանգվածը ուղղելով անասնակե-
րի ոլորտ՝ կաղափառվի մսի ու կաթի զգա-
լի ծավալների աճ, կստեղծվի մրցակցա-
յին միջավայր, կհաստատվի գնային կա-
յունացում: Ներմուծվող մսի ու կաթի փո-
խարեն տեղական արտադրության այսօրի-
նակ աճը կնդասի նոր աճխաստեղծի
ստեղծման, կիթանի վերամեակող ար-
տադրությունը, կբարեփոխի մեր մարդ-
կանց սննդակարգը, նաեւ երկրի հանդեղ
վերաբերմունքը: Հաջողիվ կգա բուսա-
կան յուղ արտադրելու, կաճեղում վերամ-
եակելու, ներմուծվողի փոխարեն դրանք
տեղական արտադրության ոլորտում օգտա-
գործելու ժամանակը: Չերկարացնենք. աճ-
խարին այսպեղ է սկսում, հետագան թող-
նում մարդկանց ընտրությունը, ընդիտող
արհեստական արելի ստեղծումը:

ՀՀ բարձրագույն իշխանությունը օրեր
առաջ նեղն, որ ՀՀ ճնշման կայաց-
ման նեաճող է դիտարկում 1 բնակչի հաճ-
վով 10.000 դոլար համախառն ներին ար-
դյունի ձեռքբերումը: Ավելորդ չհամարեղի
ներկայիս 3.500 դոլար ցուցանիչի 7 տ-
կու ճնշման աճի դարազայում հաճ-
վարկել կանխատեսվող գուանարը. դա-
հանջվեց... 17 սարի, որը վստահ են Եար-
փային հայաստանաբնակին չի գոհացնի:
Արդեն հիշատակված 1,3 մլն բնակչու-
թյանը էստոնիան եւ 1,3 մլրդ բնակչու-
թյանը Չինաստանը 3.500-10.000 դոլար
սահմանը հաճել են համադասալիա-
նաբար 2003 եւ 2013 թվականներին:
Ստացվում է, որ էստոնիան 10 հազար դո-
լար ցուցանիչին հասել է նորանկախ Եր-
ջանի 13-րդ տարում, իսկ մեղ դա կհաջող-
վի 2035 թվականին, 45-րդ տարում:
Գաղտնիք չէ, որ մարդիկ տեսանելի ժամա-
նակում են հուսաղոնվում, որոուսներ
կայացնում, մախաճեղություններ իրա-
կանացնում: Թերեա այսօրինակ ձանա-
ղաղով է մեթ Եարժվել, մեփում դափելով
13 մլն բնակչույթյանը Հայաստան ունե-
նալու գաղաղաղը: Թե ինչքանով է այն
համադասալիանում նորանալու խոս-
տումներ սղող մեր իշխանությանը, ցույց
կա ժամանակը, որը կարող է եւ անողղ
լինել:

ԵՐՎԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱՆ

Պետրոս, ԱՄՆ

Ամեն անգամ Հայաստան կասարած այցելությունից վերադառնալիս իմնաթիռում բազմաթիվ ասիացի եւ եվրոպացի զբոսաբեկիկների եմ հանդիպում եւ հաճախ եմ ցանկացել իմանալ, թե ի՞նչն է Հայաստանում գրավում նրանք: Մի ֆանի դասակարգում հարցերից դարձ է դառնում, որ լուրջ այցելում են Հայաստան՝ իմանալու նրա ֆրիստնեական անցյալի մասին: Կասկած չկա, որ Հոմերի Ֆրանցիսկոս Պառիկ այցելությունը Հայաստան եւ նրա խիզախ արտահայտությունը Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ նոտաբեռնակ, որ Հայաստանը հայցնող զբոսաբեկության ֆաբրիկա վրա: Բայց հովվապետական վեհությունից անցում կատարելով դեռի առջյամ կյանքի անմտությունները՝ ղեկ է նստել, որ Քիմ Քարդայանի 2015 թ. կատարած այցը նույնպես վիժաբարի հետախույզություն անաշխատեց Կովկասյան լեռներում ծվարած մեր գողտրիկ երկրի հանդեմ՝ իհարկե այլ նախասիրությունների սերմարկանց քաղաքացու: Գուցե դժկամությամբ, բայց ղեկ է խոստովանել, որ Քարդայանի արտահայտությունները Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ հավանաբար նույնքան նոտաբեռնակ իրազեկելու մարդկանց դասակարգում այդ դժբախտության մասին, որքան ակադեմիական մակարդակով այդ թեմայի շուրջ գրված լուրջ ուսումնասիրությունները: Այստեղից էլ կարելի է եզրակացնել, թե ինչն է ընդհանրապես օտարների հետախույզությունը բարձր:

Զբոսաբեկիկների մյուս հոսքը գալիս է Իրանից: Այդ երկրի մահմեդական ֆաղափացիների համար հետախույզությունը դասակարգում հաճախ է Հայաստանի ֆրիստնեական ակունքներով, այլ բաց հասարակությունում սոցիալական ազատությունները վայելելու իրավունքով, որոնցից նրանք զրկված են իրենց փակ հասարակությունում գործող բարոյական խիստ օրենքների եւ սահմանափակումների դասաճառով:

Հայաստանի ֆրիստնեական ակունքների վերաբերյալ հետախույզությունը նոր դրսեւորում է նույնիսկ իր ֆաղափացիների համար: Մեր օրերում լուրջ երկրներ իրենց ֆաղափացիությունը կառուցում են կրոնական հիմքի վրա: Նույնիսկ Ամերիկայում Ավեսարանական ընկերակցությունը հավասարմորեմ դասակարգում է նախագահ Թրամփին՝ հակառակ նրա (եթեքայլ) թեթեւաբար արկածախնդրություններին չափափաս դերասանուհիների հետ, մի ֆանի ամուսնավորություններին եւ արտադրական կապերին: Ավեսարանը, չմոռանանք, ֆարոգում է ընթրում եւ կարեկցում:

Խորհրդային ժամանակաշրջանի փչ դրական կողմերից մեկն այն էր, որ կրոնական հենքի վրա խոսակցություն էր դրվում ժողովուրդների միջև: Կրոնի եւ ֆաղափացիության դուրսվառ խառնուրդը գոյություն է ունենում: Այդ էր դասաճառ, որ խորհրդային համարադասությունների մահմեդական բնակչությունը ֆաղա-

փակադասադաս այնքան էլ կազմված չէր մահմեդական այլ երկրների հետ, ինչքան էլ Թուրքիան եւ Սաուդյան Արաբիան փորձեին հրատյուրել նրան: Միեւնույն դասաճառով էլ Հայաստանի կրոնը սեսանելի չէր: Միայն հիմա, հետախույզության սարիներին է, որ այն ուսուցողական արժանի երեսույթ է դարձել: Դրան նոտասում է նաեւ արեւմտյան ժողովրդավարական մշակույթի մեթոդաբանությունը Հայաստան, որն էլ ավելի գրավիչ է դարձնում երկրը Իրանից ժամանած մահմեդական զբոսաբեկիկների համար:

Երբ Հայաստանն անկախացավ, նրա սիրողական մակարդակի առաջին դեկլարացիան հեռախոս չզգնվեցին եւ սեփականազորից հեռախոսների մեծ մասը՝ աղանդաբեկությունը արդյունաբերական ենթակա-

հայեթիմ այս անոմալիան մեր երկրի զբոսաբեկության ոլորտում: Նրա խոսքերով՝ Խարայեցի Երեւան մեկ ուղղությամբ թռիչքի արժեքը 180 Եվրո է, մինչդեռ դեռի Թբիլիսի տոմսն արժե ընդամենը 86 Եվրո: «Մի անգամ Երեւանից Փարիզ էի ուզում մեկնել ադրիլի վերջերին, եւ բոլոր մեկ ուղղությամբ տոմսերի արժեքը 250 Եվրո էր, որն ընդհանուր առմամբ միջինից (350 Եվրո) ավելի էժամ է, բայց երբ հետախույզություն, դարձեց, որ Թբիլիսիից Փարիզ տոմսն արժեք ընդամենը 130 Եվրո», ասում է նա: Նույն անհամաչափությունը գոյություն ունի նաեւ հյուրանոցային սակագներում: Յուրաքանչյուր զբոսաբեկիկ, վստահ եմ, կատարել է այս հաշվարկումը եւ Հայաստանը սառուլ է սալու մրցակցությունը:

Անցյալ տարի 220 հազար ի-

ուսանումայնիվ, կազմված է սփյուռնահայերից, որոնք ինչ զոնով էլ լինի, Թբիլիսիի կամ Բաֆի փոխաբեմ, միշտ ուղեւորվելու են Երեւան:

Երեւանի արդիական օդանավակայանը, որ ժամանող ուղեւորներին բարիացական դասաճառ մակարդակով է դիմավորում, Էդուարդ Երեւանի դեկլարացիան ներք է գործում եւ վայրէջքի լուրջ բարձր զին է գանձում օտար ավիաընկերություններից: Այդ գինն ազդում է ճանադարհորդի տոմսի արժեքի վրա:

Ինչ վերաբերում է ծառայությունների մատուցման ոլորտին, բոլոր աշխատանքներում ունենողները չէ, որ կարողանում են սեղավորվել աշխատանքի: Զբոսաբեկության ոլորտում սահմանված աշխատանքի ընդունման դրամայաները կարող են ֆրեական հան-

ներից: «Չեն թողնում շնչեմ: Հսկում են մեզ ամեն օր: Նրանց բաժնոր սալուց հետո մեզ լուրջ փչ բան է մնում», - ասում են նրանք:

Ահա այստեղից է սկսվում երկրի սնեստության շնչադեղ լինելը: Նման համակարգի գոյությունը երբեք թույլ չի սալու որեւէ հասարակության սնեստական առաջընթացի ողնաբար հանդիսացող կայուն, մեծամասսսսսսսս միջին խավի ստեղծումը:

Ճիշտ է, որոշ կոսմոսիկական արտոնություններ հայասարվել են սիրահայերի համար, բայց հարկահավաք ամեն սեղ է իր եւ իր վերադասների գրողները լցնելու համար, ինչդեպի վնաս էլ դա հասցնի երկրի սնեստությանը: Երբ փոքրիկ ռեսուրսներ են սուստու կատարվում եւ կոռուպցիայից, կարելի է ենթադրել, թե ինչ մակարդակի է այն հասել

Հայաստանը գրավիչ է ֆրիստնեական ակունքներով եւ ժամանակի վայրերով

նույնցները եւ մեսաղը որդես ջարդոն վաճառելով Իրանին եւ Թուրքիային:

Հայաստանը բնական դասաբեկումը հարուստ երկիր չէր եւ ստիպված էր հույսը դնել զբոսաբեկության եւ սեղեկասվական սեխնոլոգիաների զարգացման վրա: Զբոսաբեկությունը դեռ ղեկ է լուրջ զարգացում վերադարձր, որդեսգի դառնա փրկադարան երկրի սնեստության համար:

Տնեստական զարգացման այդ երկու ուղիներն են, որ կարող են երկրի քաղաքակրթությունը հաղթահարել: Արտադրված մյուս աղանդաբեկությունների համար ճանադարհը արտահանման սեմոլերի ավելացումն է:

Որդես զբոսաբեկության նոտասակաշեղի, Հայաստանը դեռեւս մրցումն է չէ: Անկախությունից ի վեր Հայաստանի ֆաղափացիները ձգտում են իրենց արձակուրդներն անցկացնել Թուրքիայում եւ Կրաստանում, որովհետեւ իրենց երկրի առողջարաններում հանգստանալն իրենց կարողությունից վեր է: Հայ ընսանիների համար մեկ շաբաթ Աթթալիայում (Թուրքիա) կամ Բաթումիում (Կրաստան) արձակուրդն անցկացնելը, իմնաթիռի տոմսի գումարը ներառյալ, ավելի էժամ է, քան մայրաքաղաքից 35 մղոն հեռավորության վրա զսնվող Սեւանա լիճ ուղեւորվելը եւ այնտեղ հանգստանալը: Մեզ երեւի ռուս-հրեա բլոգեր Ալեքսանդր Լադիշինի մամ մեկն էր ղեկ, որ բացա-

ցագործությունը համարվել ֆաղափալիք այլ երկրներում: Ձեռնարկությունների մեծ մասի աշխատանքային հրավերներում, օրինակ, նվազ է, որ դասանցվում են 35 տարեկանից ցած գրավիչ արտադրով իգական սեռի ներկայացուցիչներ: Սա արդեն խոսում է ինչդեպ սարի-ֆային, այնդեպ էլ սեռական խտրականության մասին: Ավելին, խոսում է ֆիզիկական գրավությանը գերադասվություն սալու, ասել է, թե՛ սեփուալ նկրտումների դուռ բացելու մասին:

Այսօր արդեն մոտ 22 հազար սիրահայեր են աղաստանել Հայաստանում, որոնք կառավարության հոգասար թույլտվությունները նոր մշակույթ են ներմուծել ռեսուրսային բիզնեսում եւ աշխատանքային երկրային նոր մակարդակներ՝ այլ ոլորտներում: Ես առիթն ունեցա ճաշելու հալեդախայերի բացած այդ գողտրիկ ռեսուրսաներից մեկում: Մատուցված ճաշը միջակից լուրջ ավելի բարձր էր, իսկ գինն էլ՝ մասշտաբի: Երկու գործընկեր էին բանեցնում այդ ձեռնարկությունը. մեկն իր կնոջ, մյուսը՝ մոր հետ: Երբ հետախույզություն, թե գործերն ինչդեպ են ընթանում, նրանք բողոքեցին հարկահավա-

ընդհանրապես: Բիզնեսը հայրենասիրություն չի ճանաչում, եւ կադրային հոսելու է այնտեղ, որտեղ գոյություն ունի սնեստական զարգացման համար առողջ միջավայր: Այդուհանդերձ, հասարակական հայրենասիրությունից դրված, սփյուռնահայ լուրջ հարուստ ձեռնարկատերեր գերադասում են Հայաստանում ներդրումներ կատարել եւ ոչ թե առավել աղախով երկրներում: Դժբախտաբար, երկրի ներսում հայրենասիրության նույն մակարդակն ու սնեստության զարգացման նույն մատուցությունները չեն գործում:

Հայաստանի սնեստության զարգացման ամբարեմդաս դայանմները Երեւանում բացված այդ փոքրիկ ռեսուրսից են սկսում եւ վերեւ բարձրանում դեռի բուրգի գագաթը: Այն օրը, երբ այդ ռեսուրսը սկսի բարգավաճել, Հայաստանում միջին խավի ճանադարհը հարթված է լինելու: Եվ երբ զբոսաբեկիկները ժամանեն՝ ընստության ավելի լայն հմարավորություններ են ունենալու, իսկ սեղացի ժողովուրդն էլ՝ ավելի լուրջ աշխատելու առիթ:

Թարգմ. ՆԱՍՐԱԲ ԾՈՒՆԻՎԱՅՆԷ
The Armenian Mirror-Spectator

Նոր կենտրոն՝ NAASR-ի համար

Ադրիլի վերջերին ակնկալվում է, որ «Հայագիտական ուսումնասիրությունների եւ հետազոտությունների ազգային ասոցիացիայի» (NAASR) Կոնկորդ դոկտորայի (Բելմոնտ, Մասաչուսեթս, ԱՄՆ) վրա գտնվող հին շենքը ամբողջովին կհանրապետական ճանադարհը հարթելու համար նոր, արդիական հայկական կենտրոնի շինարարության համար, սեղեկացնում է «Արմինյն Միրո-Սփեթթեր» շաբաթաթերթը: Ըստ NAASR-ի նախագահ **Երվանդ Չեխիճյանի**, աղալեդաս արտադրով երեք հարկանի նոր կառույցը ամենագեղեցիկն է լինելու տարածքում եւ ծառայելու է հայկական համայնքին որդես գլոբալ ծառայությունների կենտրոն:

Նոր շենքի շինարարության գլխավոր նվիրատուներն են Էդուարդ Գաբրիելյանը, Մարգարե եւ Լեւոն Աղանյանները եւ Մարթա եւ Ջեյմս Բասմալյանները: Համայնքի այլ անդամներ նույնպես մասնակցում են իրականությունը դարձնելու համար կենտրոնի նոր շենքի կառուցումը:

Բելմոնտի ֆաղափացիության վարչությունը հավանություն սվել է «Symmes, Maini եւ Mckee» ճարտարապետական դիզայնի ֆիրմայի գործադիր սնորեն Արա Քրաֆթյանի նախագծին:

NAASR-ը իր գործունեությունը շարունակելու է ժամանակավորապես սեղափոխվելով Ուոթերթաունի ՋԲԸՄ-Նոյ Ինգլեյնդի կենտրոնական շենքը: Մոտ 40 հազար գիրք դարձնական կող զարդարանը մեկ տարով փակվելու է, բայց առցանց ծառայությամբ (www.naasr.org) գրեք տարածքներում են ընթերցողներին:

Նոր շենքը ունենալու է հավաքությունների հսկայական տարածք, հետազոտությունների առաջնակարգ կենտրոն, ընդարձակ եւ համարալեւ գրադարան, գրախառնութ, Շոա հիմնադրամի սեսանյութերի դիտարկման դահլիճ, դասարաններ, սանիտում «Սոլարիում»՝ հյուրասիրություններն եւ ժամանակի հավաքահանրապետությունն է շենքի շինարարությունը ավարտել մեկ տարուց:

Ն. Ս.

Հայոց ցեղասպանության մի նոր հուշարձան՝ 200 կգ կշռող 1, 5 մետրանոց մետաղյա բուրգը, որի ծայրին խորհրդանշական նուռ է, եւ որի վրա փորագրված « Այս ցավը բոլորինս է», կարդացվում է 4 լեզվով՝ հայերեն, գերմաներեն, թուրքերեն, անգլերեն, կիրակի՝ ապրիլի 15-ի միջօրեին հայտնվեց Զյուլի ամենակենտրոնում՝ Հռենոսի ջրերին դիմահար Հայմրիխ Բյոլ հրադարակում, որ Մայր սաճարի, Ֆիլիար-մոնիայի, Լյուդվիգ քանդաւորի խաչման վայրում է, եւ խորհրդանշական է նաեւ այնքանով, որ Հայոց ցեղասպանության այս հուշարձանը վեր է հանում Օսմանյան կայսրության դաշնակից Գերմանիայի Վիլիելմ Երկրորդ կայսեր ձիարձանի հարեանությունը: Հայոց ողբերգական դաշնության մեջ իրապատկառ յայս գործի փառքը մերկայությունը փառքի այս վայրում անհողորդ է, փառքային իշխանությունները թույլ կտան նրա կողմին հիշատակել իր գիտությամբ, նաեւ իր հրամանով արժանություն ստացած մի ժողովրդի բնաջնջման փաստը խորհրդանշող հուշարձանը եւս, որ կերտել են գերմանացի արվեստագետներ Շտեֆան Քայզերը եւ Մաֆու Շոլցը (Stefan Kaiser und Max Scholz):

Հայոց ցեղասպանության «Հարձակում» հուշարձան Բյոլիում

Գասարանը վճռեց՝ սարածփից հեռացնելու արժանությունն սալ փառքային իշխանություններին

Հինգուկաբթի՝ ապրիլի 19-ի հեծնիջօրեին առցանց «Ցայթը», afp գործակալությանը հղումով, ծանուցեց դասարանի որոշումը՝ «փառքային իշխանությունները կարող են արժանություն չստացած Զյուլի Մայր սաճարի հարեանությամբ սեղադրված հուշարձանը հեռացնել սարածփից»:

Սա իհարկե չի նշանակում, թե այն այլ վայրում տեղադրվելու արժանություն չի ստանա: Բայց դեմոստրացիայի շնորհիվ, իրազեկեցնելով, ինչի ակնարկը արդեն տեղի է ունենում, ինչի մասին կիրակի օրվանից ի վեր գրում են տեղական լրատվամիջոցները:

«Հիշելով ցեղասպանությունը» նախաձեռնության հեղինակները հուշարձանի համար նախնական արժանություն չէին ստացել, փառքային իշխանությունների համար միանգամայն անակնկալ այս փայլ զարթոնք է դարձել նաեւ հայ հանրությունից, համայնքային առանձին գործիչներ անուանելով նախաձեռնող խմբում են:

Երկուսուկուս փառքային իշխանությունները հայտարարել էին, թե աղանդաբաններ են հուշարձանը, բայց ստիպված եղան հրաժարվել նախօրոք հնչեցրած իրենց մտադրությունից, քանի որ երեւոյթի օրը՝ ապրիլի 17-ին կազմակերպչները վարչական դասարանում բողոքարկման դիմում էին ներկայացրել, ինչը դրսևակվել էր հաջողությամբ՝ դիմումն ընդունվել էր՝ հուշարձանն առժամանակ կմնա նույն վայրում: Ըստ տեղական լրատվամիջոցների, փառքային իշխանության մամուլի բաժնից իրենց փոխանցել են, թե հուշարձանը կմնա այնքան ժամանակ, քանի դեռ դասարանը վճիռ չի հրադարակել: Պարզաբանում կստանանք ամենայն հավանականությամբ գալիք Երեւանի քաղաքապետի, ծանուցում է գերմանական մամուլը: Մեր կարծիքով սակայն, այդ որոշումը կարող էր հեռացնել նաեւ՝ ապրիլի 24-յան Երեւանի հազարավեց ինչպե՛ս փառքային իշխանության գործիչները հրավիրված են հիշատակի, ոգեկոչման արարողություններին, համայնքային գործիչները, նախաձեռնող խմբի անդամները կոչ էին անում ապրիլի 24-ին այցելել եւ առաջ ծաղիկներ դնել նաեւ ու հենց այդ հուշարձանին: Դասարանի որոշումը սակայն փոփոխություններ կմտնի Զյուլի ապրիլի 24-յան միջոցառումների օրակարգում:

Քաղաքային իշխանությունները նախաձեռնող խմբին հիշեցրել են, թե իրենք ըն-

այս խորհրդանշական ժեսն ընդունել, հուշարձանի տեղադրման համար հանրային համադասարան վայր հասկացնելով:

Հուշարձանի վրա փորագրված տեքստը հուշում է նաեւ առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ Հայոց ցեղասպանության իրագործման մեջ կայացրած Գերմանիայի համադասարանական վրեժխնդարական քաղաքականության մասին, ըստ DPA-ի լրատվության իրազեկում է նախաձեռնող մարմնի խոսքով **Ալբերտ Զիգերը**: Գերմանիայում ձանաչված լրագրող **Գյունթեր Վալլրաֆ** էլ կոչ է արել փառքային իշխանություններին աղանդաբանական մտադրություններից հրաժարվել՝ հույս հայտնելով, թե վերջիններս թուրքական լրբի ազդեցության սակ չեն ձկլի: Հուշարձանն այդ վայրում տեղադրվելու նախաձեռնողներից են գիտնական **Միքա Բրունկիցը**, բյուրաբանական գրող **Դոդան Ահանյանը**: «Այս հուշարձանը Երեւան է, այդ դասարանը էլ այստեղ միայն մնա», թուրք գրողի խոսքն են փոխանցում գերմանացի մեր գործընկերները: Նրանցից «Էֆրեմսի» հոդվածագիրը ընդգծում է նաեւ, թե նախաձեռնող խումբը փառքային իշխանություններից դիմադրում է՝ նախ աղանդաբանական հանրային սարքեր վայրերում ու փողոցներում նախկինում աղանդաբանական արձաններն ու այլ առարկաներ: Երկրի 19-ին կաթոլիկական լրատվական ծառայությունը ծանուցեց, թե հուշարձանը տեղադրման վայրում թողնելու կամ դրա որոնում համակիրներին թիվն ավելանում է: Զյուլի փառքային իշխանությունները **Հենրիետե Ռեյտերին** բաց նամակով են դիմել Զյուլի եւ հարակից քաղաքների ավեսարանական եկեղեցիների միության ղեկավար **Ռոնի Դոմինգո** եւ Զյուլի Մեթոդիստական ակադեմիայի ղեկավար **Մարտին Բոլը**:

Հուշարձանի ձևակերպչի մասին՝ մեր առաջիկա հրատարակումներում:

ԱՆՍՏԵՍ ՀՈՎԵՓՅԱՆ
Բյուլ, Գերմանիա

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒԼՈՒՄՅԱՆ

Թե մի՞ֆ էիր դու...

Տուսալված հրածեշ՝ Կարեն Կարապետյանին կամ նեոնազիստական հայաստանի սեպուկանի կորուստը

«Մենք կրկեսի վերածելու հայրենիք չունենք»:

Մերժ Սարգսյան

Իյա, իրո՞ք:

2016 թ. սեպտեմբերի 13-ին, ՀՀ նախկին նախագահ եւ ներկա վարչապետ Մերժ Սարգսյանի հրամանագրով վարչապետ նշանակվեց՝ հիմա արդեն նախկին վարչապետ Կարեն Կարապետյանը: Մոտ մեկուկես ամիս անց՝ հոկտեմբերի 22-ին, հայկական հեռուստատեսություններին սված հարցազրույցի ժամանակ, Հանրային հեռուստաընկերության աշխատակից Գեորգ Ալթունյանի՝ հանրային կյանքի բարելավման մասին իր արձագանքը Կարապետյանը պատասխանեց:

«Նախելառաջ մենք ասել ենք, որ մեք էլ փոխվեցինք եւ սկսեցինք մեզանից»:

Նախ: Նախ նշենք, որ երբ Կարեն Կարապետյանն սկսեց ղեկավարել, միանգամից նկատեց միջկարենկարապետական խախտում եւ գալիքի մեծահարգություն, մեծ, հզոր Հայաստանը: Գահակալման առաջին իսկ օրերից Կ. Կարապետյանը երկրի վիճակի համար այնքան մեղադրեց իր նախորդներին, որ ժողովուրդը, ով երբ սասանայակ միայն խաբվել էր, զարմանալիորեն սկսեց հավատալ նրան ու «երդում ուսել նրա անունով»: Եվ էլ էր էլ «ժիլեթով» վարչապետ ունեցել: Հենց այդ ժամանակ էր, որ նա յուրաքանչյուր ելույթի ժամանակ, սիրահարվելու եւ սիրելու հորդորներին զուգահեռ, բոլորին կոչ էր անում՝ ամեն փոփոխություն սկսել սեփական անձից: Երբեք փոխվեցինք, թեքեք, բացի իրենից՝ վարչապետից, եւ, նույնիսկ երգի տեսակով վարչապետ նկարահանվելը ոչնչով չօգնեց: Ի՞նչ խոսք, Կարեն Կարապետյանն ի սարքերում իր դասարանական նախորդների՝ մեծ առաջադիմություն ցուցաբերեց՝ բարձր ճաշակով, համոզելու մեծ վարչապետներին եւ... այսօր:

Իրականում, ինչպես տեսնել եւ համոզվեցինք, Կարեն Կարապետյանը գրեթե ոչինչ չարեց: Սկզբից էլ դարձ էր, որ ոչինչ չի անելու, բայց այս դարձ իրողությունն ընկալելու համար ժողովրդին դիմադրեց ավելի քան մեկ ամիս: Չարմանալի այն է, որ դասարանային «երջանակահիշատակ» վարչապետին սամուրայի հավասարություն ցուցաբերող ժողովուրդն արդեն վերջերս սկսել էր դժգոհել նրանից եւ հիմա, երբ զազաթնակեցինք է հասել դժգոհության ալիքը, հուսալված՝ փչ է մնում լացակումած արսասանի Զարեհի «Վահագն» դրամի հետեւյալ հասկածը:

Թե մի՞ֆ էիր դու... Եկան երգեցին Մի հին իրկուն գուսաններ ծեր, Որ հզոր էս դու, հրոս, հրածին, Որ դու կերես փրկությունը մեր:

Պարզվում է՝ մի՞ք էր, գուսաններն էլ սուս էին ասում...

Եւ այսպես՝ Կարեն Կարապետյանը զնաց, Մերժ Սարգսյանը եկավ, չնայած՝ վերջինս, մոտ երեք սասանայակ երեք չի էլ «լիլ» մեզ: Բայց այս անգամ նա նորովի եկավ, բայց ոչ որդես նախագահ, ոչ էլ որդես՝ վարչապետ, որովհետեւ մեր, գեղեցիկ խոսքերով համեմված, նոր սահմանադրությունը նրան թույլ է տալիս, եւ նա արդեն օգտվում է դրանից, ՀՀ-ն դարձնել էրիվա-

մի խանություն եւ մտել խանի աթոռին ու Քաջ Նազարի դես ծիծաղել ժողովրդի վրա: Բայց ավելի անեմասարափելին այն է, որ մեր կառավարության անդամները գոնե լռելու, գոնե իրավիճակը կոծկելու փոխարեն հիշարձան են ու դնում, որ իրենք ժողովրդի ընտրությունն են: Մասնավորապես հետանկախության քաղաքի Հայաստանի դասարանային մեջ փառքային աղանդի ժամին դասարանային անգաղափարների դրսևորում էր ապրիլի 14-ին, Գալուս Սահակյանի՝ «Ազատության» թղթակցին հեռախոսազրույցի ժամանակ ասածը. «Ժողովրդի ուզածը մենք ենք՝ հանրապետականներն ենք, որ ԱՄ-ում մեծամասնություն ենք»: Եւ այս հայտարարությունն արվում է մի ժամանակ, երբ ուսանողները համասարած դասարան էին հայտարարել, փողոցները փակված էին մոտ 20-30 հազար հոգու կողմից, այն ժամանակ, երբ տղամարդիկ հայիտում են հանրապետականներին, կանայք անհիշում: Այստեղ են ասել՝ խելին խրատ ի՞նչ անի, սեփն սաղորդն ի՞նչ անի: Այո, սա սարսափ է: Բայց որեւէ սարսափից հետո, չիսլազարվելու համար, ծիծաղ է մեք: Այդպիսի մտադրությամբ, շուտով նախկին նախագահն ու նոր վարչապետը, երկուսն էլ խան, նահանգապետ, բռնապետ, դիկտատոր... կսկսի թերազանահատել Կարեն Կարապետյանին՝ մի քանի թերազանների ու բացթողումների համար, ինչպես վերջինս արեց՝ իր դասարանական առաջին օրերին, ու եփված ձափ համի բացակայությունը կորստանալու ճակատ վարած անարթեր փառքայինության հետ եւ «հանդված երկրի» ղեկին մտելով՝ ի հեռուկա ժառանգ Կարեն Կարապետյանի մոտ երկու արված ջանքերի ու «Սինգապուրի տեսության», հուսահատ կարսասանի:

*«Մինչ դու գնացիր
Եւ գերկիրս ամենայն ընդ քեզ սարս,
Ես յաւերակացս է՛ր թագաւորեմ»:*

Վերադառնալ ենթադրություններ մի տեսակ համեմատելի են ՀՀ ՊՆ նախկին նախարար Սեյրան Օհանյանի հայացմանը՝ նախարար եղած եւ այդ դասարանից ազատված ժամանակ, երբ մեկ-երկու ամսվա ընթացքում «խնդիր չունեցող ղեկավարներն ու բանակը» անստատեղիորեն «կանգնեցին մեծ խնդիրների առաջ»: Սին հավասարողին սա էլ է փչ:

Վիս այսպես, իրենց փառքային հայրերին անհիշելով՝ անառակ որդիները դասարանական են մոտ երեսուն տարի: Հայրերը գնում են, որդիներն են գալիս ու հայր դառնում ու որդիներ բերում փառքային աստարեզ, բայց ամեն անգամ հերթական ղեկավարին գրկաբաց ընդունելով, հինն նույն հարցն ենք տալիս՝ «Թե մի՞ք էիր դու...»

Հ.Գ. Թագադրման օրվանից դեռ մեկ օր առաջ ՀՀ ոստիկանությունը փակաբեր էր անցկացրել Բաղրամյան դրոշմային, դրանից այն կողմ՝ ամեն վայրկյան գործելու դասարան կանգնեցնելով ԲՏՈ-ներ ու քրեական մեքենաներ, մարդկանց դիմաց, որոնց մեջ նաեւ կանայք կան, դասարանային ներքին, ոստիկանի համագործակցող հանցագործներ եւ այլն... Ոստիկանները մեր քաղաքներն են:

Մարդկային առաքիչություններից բերելու ամենից ասվածահաճոն բարությունն է, գրասրությունը, հոգասարությունն ու բարեփրական գործունեությունը, որի ակունքներում են նաև ֆրանսաբնակ մեր հայրենակիցները՝ սեր եւ սիկին Զեբաբջյանները, ում հետ ունեցած հարցազրույցիս ընթացքում ինձ հիացրեց ու զարմացրեց բավականին առաջացած սարիֆի եւ ինչ-ինչ առողջական խնդիրներ ունեցող այդ մարդկանց՝ 20 արուց ի վեր Արցախում ծավալված բարեգործական աշխատանքները ցարունակելու դասասանականությունն ու հասնասանականությունը: Երանք ծավալած գործունեության ճախադասմունքները մի անուն ունի՝ ԶԻՍՈՅ... Լեւոն եւ Նադյա Զեբաբջյանների վաղամեծիկ որդին, ով իր ծնողներին ծանոթացրեց Արցախ-դրախտին եւ ամուր թելերով նրանց կապեց այդ չֆնաղ բնաշխարհի եւ ազնիվ, դարձ, հայրենասեր մարդկանց հետ:

Ստույգ մեր ընթերցողների ուշադրությանն ենք ներկայացնում Զեբաբջյան բարեգործների հետ ունեցած հարցազրույցը: Ավելացնենք միայն, որ Լեւոն Զեբաբջյանը երկար սարիներ եղել է ՀԲԸՄիության եւ Ռամկավար Ազատական կուսակցության Ֆրանսիայի Երջանակի կարկառուն ղեկավար գործիչներից:

Պարոն Զեբաբջյան, եկե՛ք մեր զրույցն սկսենք Ձեր՝ ազնիվ ծնակի արմատներից:

- Ծնողներս Թուրքիայից են. մայրս Յոզգաթից է, հայրս՝ Անկարայից: 1922-ին հայրս Ֆրանսիա է գնացել, մորս ընթացքով էլ է սեղանադրվել Ֆրանսիա. նրանք արդեն ծանոթ էին, ընթացքով կապ կար: Այդ երկրում էլ ամուսնացել են, եւ ես էլ ծնվել եմ Փարիզում:

Ծնված լինելով եւ մեծանալով օտար երկրում՝ Դուք չեք մոռացել մայրենի լեզուն. ո՞վ է եղել հայոց լեզվի դաստիարակը հրեցակցի Ձեր ընթացքում:

- Երբ սկսեցի դպրոց հաճախել, միայն հայերեն գիտեի, որովհետեւ մեր տան լեզուն հայերենն էր. մայրս ու հայրս հայերեն էին խոսում: Գիտեի նաև թուրքերեն, որովհետեւ մեծ մայրս թուրքախոս էր: Սկզբում 2 սարի սովորեցի Մխիթարյան վարժարանում, հետագայում մաս գործարար աշխարհ, երբ սակավին 18 արեկան էի:

20 սարի արունակ Դուք եւ Ձեր սիկինը՝ Նադյան, բարեգործությամբ եք զբաղված. ի՞նչը դարձավ այդ առաքիչության արժանիքը:

- Տղաներիցս մեկը՝ Զրիսոն, արում էր Երեւանում, մա մեզ արավ Արցախ, եւ մենք սիրահարվեցինք այդ չֆնաղ աշխարհին, ժողովրդին, Երբ մեզ հետ, ինչպես արցախյան առաջին գոյամարտից հետո ավերակված գյուղեր, բազմաթիվ անապատներ ընթացքով եւ արհի մեծ ցավ արդեցին: Մեր կյանքում մեծ դժբախտություն եղավ՝ աննկարագրելի վիճակ արթնցանք, կորցրեցինք մեր սղոյին՝ Զրիսոն... Նա մեզ ողորդեց դեռի

Արցախ, իսկ ինքը գնաց դեռի Դավեթը...

Պարոն Զեբաբջյան, ինչ-որչա՞յն է արցախցին Ձեր աչքերով:

- Նրանք ոչ մի դաստիարակ չեն ներկայացնում, դարձ, ազնիվ, Ես հյուրասեր, ջերմ մարդիկ եմ. կանայք Ես աշխատասեր եմ, իսկ տղամարդիկ՝ ֆաջարի: Թեեւ դաստիարակ են սեսել, Ես կորուսներ են ունեցել, բազում գրկաններ կրել, սակայն չեն հեռացել իրենց բնակավայրերից, չեն հուսահատվել: Ինձ հիացնում է արցախցիների անկոտրում կամքը:

Իստույգ Ձեր՝ բարեգործական 20 սարիներ ի վեր ծավալած գործունեությունից:

- Թեեւ ես ու սիկինս միասին ենք իրագործում այս գաղափարը, սակայն մասնակցում են ինչ-ինչ մարդկանք: Երբ մա դաստիարակ:

Տիկին Նադյա, դասե՛ք,

ավելի քան 45 գյուղերի 600 ընթացքով օգտվում են ծրագրից: Ծրագիրը կոչվում է «Երկու կով, երկու հորթ», այսինքն՝ ամեն ընթացքով սալիս ենք 2 կով, որով ծնում են 2 հորթուկ, հորթերը մեծանում են, ծնվում են ես 2 հորթուկ, եւ սկսվում ընթացքով դաստիարակ դարձնելու ծրագրով: Երբ ծնված հորթուկներից մեկը եւ մի կովը սալ մի ուրիշ ընթացքով, եւ այդ ձեով Ես արունակում եմ փոխանցում: Ես հորդորել եմ այդ ընթացքներին լավ դաստիարակ, նրանց կաթը, սագված դաստիարակ, մածումը, յուղը սալ իրենց երեխաներին: Պայմանագիր ենք կապել, որ առաջին կովի կաթն իրենց մնա, իսկ երկրորդ կովի կաթը եւ վաճառել կամ էլ՝ օգնել ուրիշներին: Կաթնասու կովերի ծնողները մենք անմիջապես կաթ ենք հայթայթում երեխաների համար եւ ստեղծում միջոցառված առումով մի վերականգնում:

Տիկին Նադյա, մեր հանդիմանից առաջ ասացի՛ք, որ զալիս եք Սաղմոսավանից, որ ինչ-որ աշխատանք եք ձեռնարկել. կմանրամասնե՞ք:

- Իմ մյուս տղան՝ Ռաֆֆին, ով արում է Լոնդոնում, դաստիարակել է Սաղմոսավանում: Մեր որդի Զրիսոն, չգիտես ինչու, եղբորս ասել էր, եթե իրեն մի բան դաստիարակ, Դաստիարակ չհասնեն: Դժբախտաբար, մեծ կսկիծ ունեցանք. եղբոր՝ Ռաֆֆիի ամուսնությունից ամիսներ անց, Զրիսոն մահացավ, եւ մեզ մնաց հուղարկված Սաղմոսավանում: 2008թ. գյուղապետի համաձայնությամբ որոշեցինք հող գնել. անցյալ սարի մեզ հաջողվեց իրագործել մեր որոշումը, միացանք Ս. Եղմիածին Կլոր սեղանի հետ եւ մեր որդու հիշատակին մի համալիր կառուցեցինք երեք տեղ, որտեղ կա խոհանոց, հյուրասրահ, դասասանակա-

սանահանգույց: Ընդհանուր առումով՝ 30 տուն ենք վերանորոգել, 10 տուն էլ կառուցել ենք. Բաբից, Սուսանայից Ես սեղանահանվածներ կային, սակայն սեղանների մեջ էլ կային վառարաններ, ուստի մեզ էր նաեւ մնաց մասին մնա՞ծ: Գառնաբարում ձեռնարկված ջրամատակարարման աշխատանքները թույլ են սկսել 2 կիլոմետրի վրա արտադրել 1650 մետր բարձրության վրա սեղանակալված 3 սարքեր արդյունաբերից թխող խմելու ջրի ընթացքով դեռի մի ջրավազան, որն էլ սեղանակալված է 1027 մետր բարձրության վրա, այնուհետեւ արտադրվել են մոտ երեք տասնյակ սեղանի ջրի մատակարարումը: Ղազարահողում՝ Պողոսյան գյուղի հարակից գյուղակում, դեռիցս Ես հետ գործակցությամբ, իրականացված խմելու ջրի ուղղության փոխանակ եւ մատակարարման աշխատանքները հնարավորություն են սկսել 59 գյուղացու սա-

«Բարեգործությունը մեր արյան մեջ է».

Լեւոն եւ Նադյա Զեբաբջյաններ

խնդրեմ, Ձեր մտազնայն նպատակը եւ այդ նպատակի իրագործման եղանակները:

- 1998-ին, երբ տղայիս՝ Զրիսոնի հետ արցախյան գոյամարտից հետո գնացինք Ղարաբաղ, իսկ ավերված գյուղեր, արհաւիր եւ Ես անապատներով ընթացքով եմ. որտեղ արցունք են թափել եւ տղայիս ասել են, որ չի կարելի այդ մարդկանց թողնել մնաց վիճակում: Փարիզ վերադառնալով՝ դաստիարակներ են կարդացել Բարեգործականի մեր կարունքում, ցուցադրել են յուսանկարներ, որոնցով բոլորը ինքնին եւ համախմբված են ու ստեղծել օգնող կազմակերպություն: Մենք որոշեցինք օգնել Մարտակերտի Երջանի բազմաբնակարանում, զոհեր ունեցած ընթացքներին: Ասեմ, որ 1998-ին մեկնարկել է «Այրի կանանց փոխադարձ օգնություն» Ես հույս չի եղած զրույցիցս: Տարին երկու անգամ մենք զալիս ենք Արցախ: Չմոռանա՞մ ասել, որ այս ծրագիրը գործեց նաեւ Արցախյան ֆառջայի ժամանակ զոհեր եւ հաճախողներ ունեցած ընթացքով: Կարմիր Խաչի օգնությամբ մի մեծ գում, ֆերմա կառուցվեց, որովհետեւ Ես հաճախողներ ընթացքով արդեն Ես կենդանիներ:

գնվող «կենդանական կառույց», որից սագած եկամուտը թույլ էր տալիս կրթություն ստանալ եւ բժշկական խնամք:

Իսկ եթե կենդանիները հիվանդանան կամ սակեմ դժբախտ դաստիարակի հետեւանո՞վ:

- Մենք այնտեղ ունենք Ես վաստիկ եւ փորձառու անասնաբույժ, ում հետ մասնակց կառուցվեց մեզ ենք: Երբ որեւէ մեկի անասունը հիվանդանում է, անասնաբույժն օգնության է հասնում, իսկ մեզ էլ գոյություն է ուղարկում սկսվում ընթացքով հիվանդ կենդանու մասին: Սակայն դաստիարակ են դեռի, երբ սանիտոզ անփութության դաստիարակ կովը կարող է ընկնել մեքենայի տակ, դառնալ գայլերի թիրախ, օձի խայթոց ունենալ: Այդ ամենի մասին ինձ զեկուցում են, եւ մենք ձեռնարկում ենք համապատասխան միջոցներ: Տարին երկու անգամ մենք զալիս ենք Արցախ: Չմոռանա՞մ ասել, որ այս ծրագիրը գործեց նաեւ Արցախյան ֆառջայի ժամանակ զոհեր եւ հաճախողներ ունեցած ընթացքով: Կարմիր Խաչի օգնությամբ մի մեծ գում, ֆերմա կառուցվեց, որովհետեւ Ես հաճախողներ ընթացքով արդեն Ես կենդանիներ:

Ո՞վքեր են ձեզ նյութադաս աջակցում այս գործում:

- Մեր ազգականները, ընկերները, ովքեր միջոցներ ունեն, նաեւ՝ մեր սեփական հնարավորություններն ենք մերժում այս գործում:

մեր, կա նաեւ դաստիարակ, որ կարող են միջոցառումներ անցկացնել, ամուսնություններ մտել: Դա Սաղմոսավանի այցելող մարդկանց համար մի Ես հարմարավետ տեղ է, որոնցով ուսանողները կարողանան հանգստանալ, սնվել, իսկ դասասանակները տեղի դաստիարակի դաստիարակներին համար են. նրանք փորձ անելու տեղ չունեն: Զրիսոնի հիշատակին նվիրված համալիրի բացումը տեղի կունենա հունիսի 2-ին. աշխատանքները գրեթե ավարտված են: Մենք այսօր գնացել էինք վերջին Ես կունենանք Ես կալու են Լոնդոնից՝ մասնակցելու բացմանը, իսկ մենք՝ ամուսնությունով, այստեղ կլինենք մայիսի 15-ին՝ մախադաստիարակ աշխատանքների համար:

Տիկին Նադյա, ի՞նչ մասնագետ են:

- Ես չեմ հասցրել բարձրագույն կրթություն ստանալ, որովհետեւ 1964-ին՝ 18 արեկանում, արդեն ամուսնացած էի: Փոքր հասակից կամավորադաս աշխատել եմ հիվանդանոցներում, հետագայում անդամակցել եմ սոցիալական աջակցության հասարակական կազմակերպություններին, եղել եմ ՀԲԸՄ-ի անդամ, աշխատել եմ հայկական մեկտորյա դպրոցներում՝ դասավանդելով հայերեն, երաժշտություն: Բարեգործությունը մեզ հետ է ծնվել:

Բացի վերոնշյալ ծրագրից՝ տեղյակ եմ, որ գործունեության այլ տեսակներ էլ եք ծավալել. կներկայացնե՞ք...

- Նորաձեռնում Ֆրանսիայի ՀԲԸՄ-ի կողմից գյուղի վերականգնությանից հետո այնտեղ հասնակված ընթացքով բացի 2 կով եւ 2 հորթից՝ սրամարդել ենք նաեւ ցորենի առաջին բերքը՝ յուրաքանչյուր ընթացքով 100-ական կիլոգրամ այլուր, սերմացու հացահատիկ, մրգասու ծառեր՝ իրենց այգիներում սնկելու համար, ձեռք ենք բերել սարակահողի կահույքի մի մասը, շինանյութ ենք սրամարդել՝ սանիտների ծածկույթը նորոգելու համար, ավարտել ենք հասցրել գյուղի խմելու ջրի ցանցի կառուցման աշխատանքները, վերանորոգել ենք դպրոցի ջրի հեռացման հնացած համակարգը, ինչպես նաեւ՝

նալ հոսող ջուր: Դաստիարակում՝ Թալիսում, 10 սարի արունակ «Արի կանանց փոխադարձ օգնություն»-ը «Թալիս-Դոյս» սեղանակա կազմակերպության հետ հուլիս եւ օգոստոս ամիսներին 2 փուլով կազմակերպում է բացօթյա ծամբար: Ընդհանուր առումով, 5-ից 14 արեկան 120 երեխա ամեն սարի 3 Ես բացօթյա ծամբարում անդամակցում ենք անդամակցում ենք անցկացնում ծամբարում: Արցախյան, 12 սարի արունակ, Մարտակերտի Երջանի գյուղերի 6-ից 14 արեկան 65-ից 70 երեխա հուլիսին մասնակցում է մեր բացօթյա ծամբարի աշխատանքներին:

Պարոն Զեբաբջյան, ունի՞ց եք ժառանգել բարեգործության սերունդը:

Դայրս՝ Ռամկավար Ազատական կուսակցության անդամ Խաչատուր Զեբաբջյանը, Ես բարի անձնավորություն էր, եւ ինքն էլ բարեգործություն էր անում: Աչքերս բացել ու մեծացել եմ այդպիսի մթնոլորտում: Դինգ երեխա էինք ընթացքով, բոլորս էլ մոտ էինք կանգնած այդ աշխատանքին, սակայն միայն ես եմ, որ գործնադրեց 20 սարի զբաղված եմ բարեգործությամբ:

Պարոն Զեբաբջյան, կյանքում ի՞նչ սերունդով եք առաջնորդվում:

- Ունեցած լիսիս, բաժանիկ. այս սկզբունքով ենք ողջ կյանքում առաջնորդվել: Մեզ համար սուրբ դասավանդել է Վահան Թեմիստոֆի «Դաստիարակ»-ը՝ «Կարմիր ինձի ի՞նչ մնալ, ինչ որ տղի ուրիշին, սարտիսակ, այն միայն»:

Պարոն Զեբաբջյան, մեր հարցազրույցի վերջին խոսքի իրավունքը դարձյալ Ձեզ՝ բացի ֆինանսական օգնությունից՝ ո՞րն է Ձեր բարեգործության զբաղմունքը:

- Մեր նպատակն է ժողովրդին օգնելով՝ աղաքակցել, որոնցով սահմանափակ բնակավայրերը չլվան:

Ես հրաժեշտ եմ տալիս կյանքի մայրամուտին մոտեցած, սակայն արեւազալի մնաց դաստիարակ սեր եւ սիկին Զեբաբջյաններին, ովքեր իրենց կյանքի 20 երկարամիջ սարիները նվիրել են արցախցիներին՝ աղբյուր եւ արարելու հույս դարձնելով այդ չֆնաղ լեռնաշխարհի դաստիարակ հրեցակցներին:

Տարգմանությունը՝ ԿԱՐՄԵՆ ԿԱՐՄԵՆԻ

ԱՆԱՅԻՏ ՀՈՎԱՏԵՓՅԱԼ

Քյոլն, Գերմանիա

Եթե հիմա՝ ուրբաթ օրվանից սկսյալ ներկայացնեն գերմանական լրատվամիջոցների՝ երեսնյան օրերի ֆոնիկոնին անդրադարձը, միայն վերնագրերն ու արդյունքներն են, էջը հաստատ չի բավարարի: Իրադարձային, գործողության մասին հաղորդող վերնագրերի հետ ամենակրկնվողն այն է, որ Հայաստանի նոր վարչապետն իրականում հին է՝ նախկին նախագահը, այս փաստից բխեցնելով այն, որ ըստ էության խորհրդարանական կառավարման հանգամանք որդեգրած Հայաստանում ոչինչ չի փոխվի: Սարգսյաններ են՝ Սերժ Սարգսյան՝ նախկին վարչապետ, նախագահ, ապա՝ նորից վարչապետ, Արմեն Սարգսյան՝ վարչապետ, նախագահ, թերթերից մեկը նույնիսկ լուսանկարն էր խառնել, բայց ի սարբերություն հարեան Ադրբեյջանի ընտրությունների մասին դատարանի վերջին հրապարակումների, գերմանացի մեր գործընկերները Հայաստանի Սարգսյանների դարազայում հասնակ ընդգծում են՝ նույն ընթացիկից չեն: Տարվա մեջ մի քանի անգամ Հայաստան մեկնող գերմանացի ծանոթներիցս մեկը երեկ լրացրեց նույնանուն դառնունակ արդյունքի ցանկը սակայն՝ «Վիզեն Սարգսյան, Տիգրան Սարգսյան, ավելին չեն հիշում, ներող եղի»:

ZDF-ի վերնագիրը փոխվեց՝ Հայաստանը գտնում է իր աղազան

Հայաստանյան լրատվամիջոցներն արասահմանյան ՉԼՄ-ի՝ մեր երկրում կատարվող իրադարձությունների մասին հրապարակումներին անդրադառնալով, որոշ գերմանական աղբյուր մեջբերում են առավելադրյալ, կամ՝ միայն «Դոյչե վելլեն»:

Հիշյալն անկասկած խոսող լրատվամիջոց է, բայց նրա ունկնդիրը Գերմանիայում չէ: Գերմանացիներն առավելաբար վստահում են իրենց նախընտրած, ավանդույթ ձևավորած մեդիաներին՝ ռադիո, հեռուստատեսություն, տիվի, առցանց, մանավանդ արտերկրից լուրեր ստանալու հարցում: Իսկ դրանք ինչ հիստորիաներ, երբեք այսօր ավստրալիացի, այսօր գերմանացի չեն եղել մեր երկրում կատարվող իրադարձությունների հանդեպ: Ոչ 2008-ի մարտի 1-ին, ոչ «Էլեկտրոն Երեանի», ոչ էլ «Սասնա ծռերի» անհնազանդության օրերին: Ուրբաթ օրվանից գերմանական մեդիան՝ լուրջ ու սեղական մեանակության հարթակներ գրում, հաղորդում են երեսնյան փոթորկվող ընդդիմադիր ալիքի մասին, հրապարակում հրաշալի լուսանկարներ, որ հաճախ

առավել խոսուն ու ազդեցիկ են, քան արդարանք, առանց թուլացնելու հետաքրքրությունը Հայաստանում կատարվող իրադարձությունների հանդեպ: Պատճառը... Մարտի 25-ին գերմանական հեռուստատեսության երկրորդ ալիքը ZDF-ն անդրադարձավ Հայաստանին: «Արհեստըն է և կոռուպցիա: Հայաստանը կորցնում է իր աղազան» մեծածավալ նյութը գլխավորապես դասնում էր երիտասարդության՝ Հայաստանը սիրելու, բայց հարկաբար նրանից հեռանալու, արտերկրում աշխատանք փնտրելու, աղա վերադառնալու երազին: Ու դրան զուգահեռ դասնում աղքատ երկրի խորհրդարանում աթոռ գտած օլիգարխների մասին:

Գերմանացի հարեանս առավելադրյալ ավստրալիացի հայտնեց, որ կրթյալ այդ երիտասարդները երկրում բարեփոխումներ անելու փոխարեն նաեւ Գերմանիա են գալիս: Օրինակ էլ բերեց՝ մի քանի օր Երևանի ԳԳՀ սարբեր ֆաղափներում արհմիությունների հորդորով անսայվոլ, աշխատավաճը բարձրացնելու դաժնամեջով ոչ գնացք էր աշխատանք, ոչ օդանավ, ոչ էլ ավտոբուս: Արդյունքը եղավ այն, որ ներքին գործերի ն-

րանցանակ նախարարը հանդիմեց արհմիությունների դեկավարության հետ, ու վերջիններս հաղթեցին: Նույն հարեանս մի քանի օր առաջ՝ հեռուստատեսության առաջին ալիքով՝ ARD-ի երեկոյան լրատվական գլխավոր թողարկումը դիտելով, առավելադրյալ առցանց հեռեւել էր ժամ առ ժամ զարգացող լրատվությանը, իսկ ինձ հանդիմեցնելով ասաց՝ «փաստորեն ձեր երիտասարդությունը ԵԱՏ է սիրում երկիրը, դայաբար է: Խոնարհումս»:

Մեր զրույցից ուրիշ մի հասկած էլ մեջբերեմ: ՀՀ խորհրդարանական վերջին ընտրությունների մասին գերմանական մամուլը գրել էր, թե մարդիկ իրենց փնտրելով վաճառում են: «Ջայների աճուրդ» էի վերնագրել այդ լուսաբանումների՝ «Ազգ»-ում ամփոփ ներկայացրածս հոդվածը: Հարեանս դա էլ մատաղախ էր ու ասաց՝ այդ երիտասարդները արժանապատիվ արդյունք սարբերակն են ընտրել՝ «ոչ ձայն կվաճառեն, ոչ էլ՝ մանավանդ երկիրը: Նրանք այսօրվա ժողովրդավար Հայաստանի հիմքն են ամրացնում, վաղվա ձեր խորհրդարանն ուժեղ է լինելու»:

ԴԱՖՅԻ ՊԵՏՐՈՍՅԱԼ

Տորոնտո, Կանադա

Տարիների ընթացքում ԵԱՏ հայերի են հանդիմեցնել Թուրքիայի ամենասարբեր օրերներից: Նրանցից յուրաքանչյուրն ունի իր ուրույն դատարանությունը, որը կարող է մի հոդվածի կամ նույնիսկ մի գրի նյութ դառնալ: Որոշ դատարանություններ կարելի է հրապարակել, ԵԱՏ-ը՝ ոչ: Մի քանիսում զվարճալի դեմքեր կան, բայց ընդհանուր առմամբ դրանք սխուր դատարանություններ են: Թափնված ԵԱՏ հայեր վերջերս որոշեցին վերադառնալ իրենց արմատներին, մեկնույթին էլ լեզվին՝ դարձելուց հետո իրենց նախնիների բռնի թուրք, փուր կամ մահմեդական դառնալը որդես որբեր 1915-ի ցեղասպանությանը հաջորդած տարիներին:

2014-2015 թթ., ՀՀ Սփյուռքի նախարարության հետ համագործակցելով, նրանց համար Թուրքիայից Հայաստան մի քանի ուղեւորություններ կազմակերպեցի, որոնց մասին մամուլում գրել են: Նրանց ես համարում եմ «այլեւս չթափնված հայեր»: Այս հոդվածում կփորձեմ դասնել դեռուս թափնվածների մասին, առանց անուններ ճշելու իհարկե, հասկանալի դատարաններով:

Սկսեմ թուրքական բանակում իմ ծառայության օրերից: Չմայած այդ ժամանակ Կանադայում էի աղոթում, ես դարձավոր էի թուրքական բանակում դարձադիր զինվորական ծառայությունս կատարել, որդեսգի իրավունք ունենայի Թուրքիա վերադառնալ եւ հոգ սանել իմ ծնողներին:

Օրվա զինվորական վարժություններից բացի, զինակոչիկները դեմ էր ներկա գտնվելին նաեւ երեկոյան դասախոսությունների, որոնց թեմաներից մեկն էր «Ուլմեթ են Թուրքիայի թեմաները»: «Թեմաներ» հարեան երկրների՝ Խորհրդային Միության, Իրանի, Իրաքի, Սիրիայի, Բուլղարիայի եւ Հունաստանի վաս արարների մասին խոսելուց հետո, դասախոսն իր ելույթն ավարտում էր՝ ճշելով, որ ամենավաս թեմաներն, այդուհանդերձ, հայերն էին, որոնք 1915-ին թուրքերին կոտորելուց հետո դեռուս Երևանում էին հետադարձվել թուրք դիվանագետներին: Դասախոսությունների ավարտին թուրք կամ փուր զորակոչիկներ, հասկապես արեւելյան Թուրքիայի օրերներից, մոտենում էին ինձ եւ խոսակցում, որ իրենց տեսիլները հայեր են եղել եւ որ իրենց գյուղերը հայկական գյուղեր են եղել նախքան 1915-ը:

Երբ ես այդ թափնված հայերի մասին հոդվածներ գրեցի եւ Դիարբեքի (Տիգ-

Տարբեր սեսակի թափնված հայեր*

րանակերտ) Սուրբ Կիրակոս եկեղեցու վերանորոգման ծրագիրը մեկնեցի, մի ամերիկահայ կին կապ հաստեց ինձ հետ եւ ասաց, որ իմը 1915-ի որբերից է եւ մի կերպ կորողացել է ԱՄՆ գաղթել, բայց եղբայր մնացել է Թուրքիայում եւ թուրքացել: Նա դարձել էր հաջողակ շինարար եւ ցեմենտի մի քանի գործարաններ ուներ Թուրքիայի տարբեր օրերում: Որոշ հետազոտություններից հետո ինձ բախտ վիճակվեց գտնել այդ մարդու թոռանը՝ երեսունն անց մի երիտասարդի, ով Երևանում էր ընթանական թիզները: Նա գիտեր իր հայկական արմատների մասին, բայց չէր բարձրաձայնում՝ չկորցնելու համար ընթանին ու թիզները: Բայց նա կապ հաստեց իր դարձի փոջ հետ Ամերիկայում: «85 տարեկան այդ կինը խնդրեց, որ կողմ դառնեմ, որդեսգի իր եղբոր հոսն առնի ինձանից»,- խոստովանել էր նա:

Շատ դատարանություններ կան բաժանված որբերի մասին: Մի ուրախ միացում էլ ճեղի ունեցավ ինձ հետ տարիներ առաջ Հայաստան այցելած դիարբեքիցի 65-ամյա թափնված հայի եւ իր 70-ամյա արմավիցի հորաբոջ հետ: Նրանք երեք ժամ Երևանում էին իրար փաթաթված մնալ:

Ամերիկայի փաստեր կան, որ համեմատությունը հայեր են: Նրանց բռնի հավասարակշռությունը նվաճեցին այդ օրերում: Հավասարակշռություն լինելով հանդերձ՝ նրանք դաժնույթներից իրենց լեզուն, բայց նրանց հավասարեցրել էին, որ իրենց նախնիները Կենտրոնական Ասիայից են եւ խոսած լեզուն էլ՝ այդ վայրերի թուրքերենի մի տարբերակը: Համեմատելի կանանցից մեկի հետ զրուցելիս ես զարմանալով նկատեցի, որ նա անգիտակցորեն հայերենով ինձ ասում էր «ես հայ չեմ, ես թուրք եմ»:

Քսանմեկերորդ դարի սկզբներին էլ՝ որ նրանք սկսեցին հետաքրքրվել իրենց հայկական արմատներով: Ահա թե ինչպես. 1982-ին ԱՍԱԼԱ-ի մարտիկները անհաջող հարձակում կատարեցին Անկարայի օդանավակայանում: Բոլորն սղանվեցին, բացի Լեւոն Էմեթյանից, որին ձերբակալեցին, սանջեցին եւ դատեցին: Դատավարությունը ուղիղ եթերով հեռարձակվեց թուրքական հեռուստատեսությամբ: Լեւոնը հայերեն էր խոսում: Նրա խոսքը թարգմանվում էր թուրքերեն: Մարդիկ, այդ թվում եւ համեմատողներ, գամված հեռուստացույցներին լսում էին նրա

զան սասը որդես մահմեդական աղոթում էր, բայց դեռուս թափնված հայեր էր իր ավեսարանն ու խաչը: Այդ լեռնագնաց ուղեցույցը 18 փուր ու եղբայր ուներ, որոնք մեծ մասամբ ամուսնացել էին ֆրեդերի հետ, որոնց տատերը նույնպես հայեր էին եղել: Ամեն մեկն ուներ նվազագույնը հինգ երեխա: Նա ցանկանում էր, որ իր զավակները ուսում առնեին լեռան մյուս կողմում՝ Հայաստանում:

Թափնված հայերը բարդ կյանքով են աղոթում, լի զգացումներով եւ հոգեբանական վայրիվերումներով: Նրանց, մի կողմից, չեն ընդունում մահմեդական թուրքերն ու ֆրեդեր, իսկ մյուս կողմից՝ նաեւ հայ համայնքն ու դատարանաբանը:

Երբ բռնի իսլամացած հայ որբերի թոռները խիզախություն են գտնում իրենց մեջ՝ վերադառնալու իրենց հայկական արմատներին եւ ինքնուրույն, հակառակ ամեն շեղանակի վստահների եւ վիրավորանքների, որ նրանց սղատում է ընթանունում, աշխատանքում եւ հարեանությունում, նրանց անհրաժեշտ է ֆաջալերել եւ թիկունք կանգնել, ոչ թե մերժել եւ արհամարհել:

Հասկանալի է, որ նրանց մեջ կարող են լինել նաեւ դատարանագետ ձեւացնողներ, որոնց, ներկա սոցցանցերի առկայության դայամաներում, հեռուստայնք կարելի է հայտնաբերել եւ մեկնույթներ:

Հայ ծնվելը ընտրության հարց չէ, եթե որեւէ մեկը որոշել է վերականգնել իր ինքնությունը եւ հավասր, ապա ոչ ոք, ոչ կղերական, եւ ոչ էլ դատարանական կառավարական ներկայացուցիչ իրավունք չունի արգելելու գործընթացը: Նոր դավանանքի ընտրությունը հետազայում է գալիս: Գոյություն ունի ազատ մտածելու եւ արհայայցելու իրավունքը, եւ իշխանություն ունեցողների կողմից ճնշում կամ ներգործություն բանեցնելը անթույլարելի է:

ՍԱԳՆԵՐԻՆԻՑ ԲԱՐՁՆԱՆԵՑ
ՏԱԿՈՒ ՕՌՈՒՄՅԱՆԸ

(* «Թուրքիայի թափնված, իսլամացած հայերը» թեմայի օրը Դաֆնի Պետրոսյանը այսօր դասախոսություն կկարդա Ուրբեթուրի (Մասաչուսեթս) Սբ. Հակոբ հայկական եկեղեցու մեկնույթի եւ երիտասարդության կենտրոնում, կազմակերպությամբ եկեղեցու եւ Թեմայի մեկնույթին միություն:

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դպր

Հայոց ժողովրդական կրթական ու կայացման գործում մեծ ներդրում ունեցած կուսակցություններից է Հայաստանի Առաջին Հանրապետության գոյության ողջ ընթացքում ՅՅԴ-ից հետո երկրորդ ամենահզոր ֆաղափական ուժ Հայ ժողովրդական կուսակցությունը (այսուհետև՝ ՀԿԿ): Կուսակցությունը նշանավոր մտավորական Համբարձում Առաքելյանի նախաձեռնությամբ «Մեակ» թերթի շուրջ համախմբված մտավորականության էլ թիֆլիսի գործարար Եղանակների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ հիմնադրվել է 1917 թ. ապրիլի 11-ին Թիֆլիսում:

Ինչպես յուրաքանչյուր կուսակցություն, այնպես էլ ՀԿԿ-ն, իր ֆաղափական հավասանը, նպատակներն ու դրանց հասնելու միջոցները ներկայացնելու, դրանք ժողովրդի սեփականությունը դարձնելու, ընթացիկ կարևոր իրադրությունների նկատմամբ կուսակցության վերաբերմունքը դարձաբանելու, ինչպես նաև ֆարգչական գործունեությանը զարկ տալու նպատակով 1918 թ. սեպտեմբերի 1-ից արեւելահայ կյանքի կենտրոն Թիֆլիսում սկսեց լույս ընծայել «Ժողովրդի Ձայն» հասարակական, ֆաղափական, գրական օրաթերթը: Պարբերական, որը զարմանալիորեն դուրս է մնացել ուսումնասիրողների շեստաբանից և ցարդ ոչ մեկը ոչինչ չի գրել այդ թերթի մասին:

Թերթի հրատարակիչը Հայ ժողովրդական կուսակցությունն էր: Այն ստորագրվում էր՝ խմբագրական կոլեգիա, սակայն որոշ անհատներ (Գ. Մելիք-Նարազյոյան, Տ. Հայտունյան) հաճախ էին խմբագրականներ հեղինակում: Թերթը տպագրվում էր «Մամուլ» տպարանում, որը գտնվում էր Լորիս-Մելիքյան փողոցի թիվ 22 հասցեում: Մեծ թվով հայ էլ օտարազգի մտավորականներ ողջունեցին «Ժողովրդի Ձայնի» հրատարակ իջնելը և բարի երթ մաղթեցին դարբերակահին:

Դրանով «Վերջապետ իրականանում էր Հայ ժողովրդական կուսակցության վաղեմի իղձը և նրա անդամներն այսուհետև լիակատար հնարաւորութիւն են ստանում արտայայտելու իրենց հայեացքներն ու հասկացողութիւնները այն բազմաձայն հրատարակիչի մասին, որոնցով այնքան լի է մեր ժամանակը»: Խմբագրականից ներկայացված թերթը անցեղորեն հետևելու է կուսակցության ընթացքներին, լուսաբանելով և ցույց տալով այդ ընթացքների իրավացիությունն ու օգտակարությունը հայ ժողովրդի համար:

ՀԿԿ-ն դարձ և որոշակի հայտարարում էր, որ ազգային կուսակցություն է և իր նպատակն է ամբողջ հայ ժողովրդի և նրա ազգային ողջ մեակույթի դաստիարակությունը ֆաղափական միջոցներով: Միաժամանակ «չբախնելով» ազգային նպատակները, կուսակցությունը ֆունդամենտալ էր վերաբերում «նեղ ազգայնականությունն ու ժողովրդային» և համոզված էր, որ հայ ժողովուրդը բոլոր հարեւան ազգերի հետ կարող է համերաժի ապրել: Իսկ ինչ վերաբերում էր Անդրկովկասին, ապա կուսակցությունը գտնում էր, որ սարածաբանի երեք գլխավոր ժողովուրդները կարող են և պետք է միասնաբար գործեն՝ երկրամասը ստեղծված բարդ ֆաղափական և սնտեսական կացությունից դուրս բերելու համար: Պարբերականի շեստաբաններն արձագանքելով վրացական իշխող Եղանակների ձայնավոր «Գրուգիա» ռուսալեզու թերթի հայտնած այն կարծիքին, որ ՀԿԿ-ն ու իր «Ժողովրդի Ձայնը» լինելով հայ բուրժուազիայի խոսակողը՝ անտեսում են հարեւան ժողովուրդների Եղանակը, մերժում էր այդ տեսակետը. «Մենք ուրախ կլինենք, գրում էին նրանք, որ վրաց Եղանակների միջից երեւան գայ ազգասանի, գործնական և ազգային՝ բայց ոչ ժողովրդական մի կուսակցություն, որի հետ ձեռք ձեռքի տուած, մենք կարողանայինք մի ընդհանուր երկրային ֆաղափականություն և վարել ի Եղանակների»:

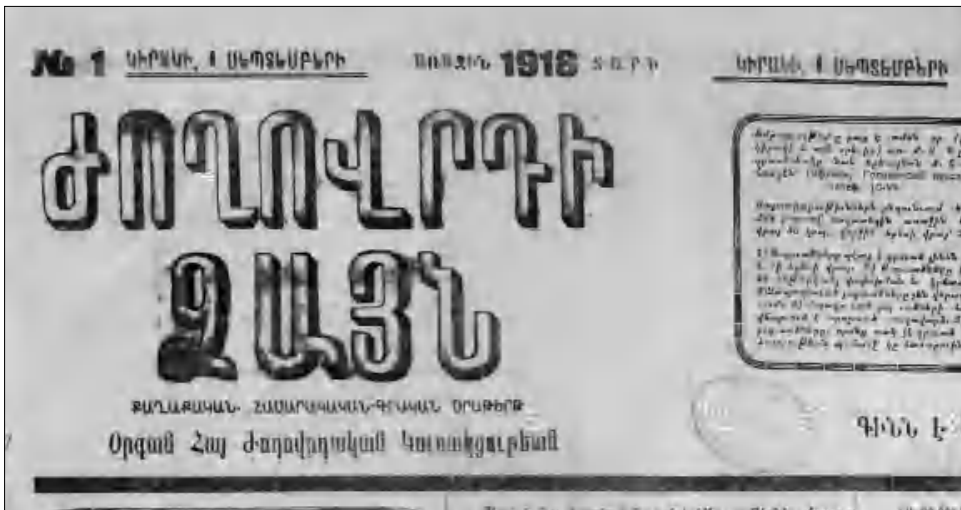
Վերջապետ «Ժողովրդի Ձայնը» իր նպատակն էր համարում նաև մտավոր ու հոգեւոր սնունդ տալ իր ընթերցողներին: Դրա համար էլ խոստանում էր իր էջերում զգալի տեղ հատկացնել նաև գեղարվեստական և դասական-ֆունդամենտալ հոգվածներին: Թերթելով դարբերակահին բոլոր համարները համոզվում են, որ գոյության բոլոր տարիներին թերթը դաստիարակ է իր այդ խոսունը և իր էջերում տեղ հատկացրել չարիւծը և արձակ համեմատաբար ոչ Եղանակները ստեղծագործություններին: Դրանցում առանձնանում են Հ. Թումանյանի, Տ. Հայտունյանի մեծախորհուրդ և ժամանակի ու իրավիճակի արգասիք ֆաղափները, Ազգա Վեհաժողովուրդները, Հիւրվանգաղտի գողտիկ դասվածները և այլն: Շատ ֆիչ դեղմեւում թերթում տեղ են գտել նաև զգալի ծավալ ունեցող ստեղծագործություններ, որոնք մաս-մաս տպագրվել են մի ֆանի համարներում:

Թերթի մեակական խորագրերից էին՝ «Պատերազմ», «Մեր կուսակցության մեջ», հայ, ռուսական և թուրքական

են կազմում խորհուրդների իշխանութան դէմ, ոյժ տալով Ռուսաստանում հակադեմոկրատիկական Եղանակները: Արա հոգվածագիրն ավելացնում է, որ այս ակտիվ մի նոր փաստաթուղթ է ավելանում Հայկական հարցի վերաբերյալ, որը «ինչպէս իրական կեանքը, անողորմ կերպով յօղ է ցնդեցնում մեր բոլոր երազները»: Թերթի կարծիքով գլխավորն այն էր, որ սարաբախտ իր ժողովուրդն ստանում էր մի նոր և ծանր հարված հենց այն երկրից, որից նա ամենից ֆիչ էր ստասում, և դեղմի որը ամենից Եղանակ էր հարուստ: Ավարտելով հոգվածագիրը գրում է, որ հայերի համար որդես միսիթարան մնում էր հուսալ, որ դեկրետը հրատարակել է ոչ թէ ռուս ժողովուրդը, այլ նրա խորթ զավակ բոլշեւիկյան իշխանությունը:

«Ժողովրդի Ձայնի» համար անչափ կարևոր էր մասաղ սերնդին սովի ճիւղաններից փրկելու և դաստիարակության խնդիրները: Թերթի առաջին էջում դարբերաբար տպագրվում էին հայտարարություններ «Հայ ժողովրդական կուսակցության դրոշմագանդայի դասընթացներ» վերաբերյալ, որոնց նպատակն էր նպաստել կուսակցության գաղափարախոսության սարածանն ու Եղանակների մեծացմանը: Դասընթացները և դասախոսությունները մեկը մյուսից կարևոր ու արդիական թեմաներով էին՝ «Մեր կուսակցության նպատակները և սակիկան: Սոցիալիզմը և Հայ ժողովրդական կուսակցությունը, Կուսակցության դերը ֆաղափական կեանքում, Տեսութիւն ռուս կուսակցութիւնների, Դաճակցութեան դերը հայկական վիճակի մեջ, Աւտոմիա, ֆեդերացիա, կոմիտեիացիա, Հանրապետութիւն, սահմանադրական և կիսասահմանադրական միապետութիւն, Գիւղացիական հարցը հայկական կեանքում, Անդրկովկասի ժողովուրդների միութեան գաղափարը, Հայերը և միջազգային ֆաղափականութիւնը, Մեր կուսակցութեան նախադասութիւնը, Մեր կրթական գործը, Մեր գաղափարական հարցը, Հայկական հանրապետութիւնը ֆաղափական, սնտեսական, վիճակագրական և աշխարհագրական տեսակէտից» և այլն: Բանախոսները հիմնականում կուսակցության անդամ մտավորականներ էին: Ինչպէս օրինակ՝ Տ. Հայտունյանը, Ս. Մախաթայանը, Գ. Մելիք-Նարազյոյանը

ՀԿԿ մամուլի օրգանները՝ «Ժողովրդի Ձայն»

կենդանության հարցը, որի շուրջ ղեկ է համախմբված մեր ժողովրդի բոլոր մտավոր և բարոյական ուժերը, «որդես զի հնարաւոր լինի մաֆառել այն խորին յուսահատութեան և թերահատութեան դէմ, որ համարում է մեր ժողովրդին դասական ամօրինակ սարաբախտ դասանների Եղանակը»:

Իրենց նպատակին հասնելու գլխավոր միջոցներից մեկը թերթը համարում էր այն, որ ժողովրդի մեջ ամրադրվի համոզմունք, որ միայն բոլոր հարեւանների հետ համերաժի, խաղաղ աշխատանք և անկեղծ բարեկամությունը հնարավորություն կան «դասունը դուրս գալու այն փակուղիից, որի մեջ գտնուում հայութիւնը»: Թերթի հեղինակներն ընդգծում էին նաև, որ լինելով կուսակցական օրգան «Ժողովրդի Ձայն»-ը չի լինելու մեղ կուսակցական դարբերակահին: Այն անկախ կուսակցական դասակարգությունից խորը և լուրջ ֆունդամենտալ կենթարկի հայ կեանքի բոլոր թերթերին և կզատագրվի լավ ու կարողությունները: Որովհետև «Ժողովրդի Ձայնի» նպատակը չէ լուր կուսակցական դարբերակահին և ճճարտութիւնը ճճել յօգուտ գտնազան «դասակարգային» և անհատական սկզբունքների, այլ ծառայել ճճարտութեանն ու ֆաղափական յառաջադիմութեանը»: Միաժամանակ Եղանակական դարբերակահին և մեղ կուսակցական հակադեմոկրատի դեմ՝ հեղու մնալով ամեն տեսակ ամճական կամ կուսակցական խճճանքներին:

Շատ ֆիչ դեղմեւում տպագրվել են թերթի հավելվածներ, որոնք վերաբերել են կարեւորագույն իրադրություններին կամ գործիչների: Օրինակ՝ հավելվածի ձեւով թերթի թիվ 57-ում տպագրված է ԱՄՆ-ի նախագահ Վիլսոնի ճառը:

«Մամուլ», «Հեղագրեր», «Թղթակցութիւններ», «Հայ-թուրքական յարաբերութիւններ», «Հայաստանի խորհրդարան», «Հայ ժողովրդական կուսակցութեան դրոշմագանդայի դասընթացներ», «Հայ գաղթականութեան վիճակը», «Օրուայ խնդիրները» և այլն: Խմբագրականի կողմից առանձնահատուկ ուշադրութեան էին արժանանում և հղումներ էին կատարվում Թիֆլիսի ռադիկալայնի հարողումներից: Նկատելի է, որ առաջին համարից սկսած աշխճանաբար զգալի տեղ էր հատկացվում զովագրին և հայտարարություններին: Ի դեղ, դրանք ավելանում էին ոչ միայն ֆանակով ու ծավալով, այլև ավելի հաճախակի էր դառնում առաջին էջում դրանց հայտնվելը, որը դարձանալով Եղանակի գործունով, ֆանի որ ավելի բարձր արժեք ունեին բառաԵղանակ հայտարարություններն ու առաջին էջում տպագրվածները:

Թերթն արձագանքում էր գրեթե բոլոր կարեւոր իրադրություններին և հայտնում իր մտեցումները, որոնք հիմնականում բխում էին հայ ժողովրդի Եղանակից և համընկնում էին ՀԿԿ-ի ծրարային դրոշմներին: Այսպէս, առաջին համարներից սկսած անդրադառնալով Ռուսաստանում տեղի ունեցող դարակազմիկ իրադրություններին՝ թերթը մերժողական կեցվածք էր դրստորում բոլշեւիկյան Ռուսաստանի նկատմամբ: Արճանագրելով, որ Ռուսաստանի ժողովրդական կոմիսարների կառակարարութեան մախագահ Լենինի դեկրետով հրամայված է ցրել Ռուսաստանի բոլոր Հայոց Ազգային խորհուրդները, թերթը նշում է, որ Լենինը դա դասճառաբանում է այն հանգամանակով, որ «իբրեւ թէ այդ բոլոր կազմակերպութիւնները լինելով ճիւղեր Թիֆլիսի Հայոց Ազգային խորհրդի և սննդուրելով բուրժուական գունարներով, դաւեր

են կազմում խորհուրդների իշխանութան դէմ, ոյժ տալով Ռուսաստանում հակադեմոկրատիկական Եղանակները: Արա հոգվածագիրն ավելացնում է, որ այս ակտիվ մի նոր փաստաթուղթ է ավելանում Հայկական հարցի վերաբերյալ, որը «ինչպէս իրական կեանքը, անողորմ կերպով յօղ է ցնդեցնում մեր բոլոր երազները»: Թերթի կարծիքով գլխավորն այն էր, որ սարաբախտ իր ժողովուրդն ստանում էր մի նոր և ծանր հարված հենց այն երկրից, որից նա ամենից ֆիչ էր ստասում, և դեղմի որը ամենից Եղանակ էր հարուստ: Ավարտելով հոգվածագիրը գրում է, որ հայերի համար որդես միսիթարան մնում էր հուսալ, որ դեկրետը հրատարակել է ոչ թէ ռուս ժողովուրդը, այլ նրա խորթ զավակ բոլշեւիկյան իշխանությունը:

«Ժողովրդի Ձայնի» համար անչափ կարևոր էր մասաղ սերնդին սովի ճիւղաններից փրկելու և դաստիարակության խնդիրները: Թերթի առաջին էջում դարբերաբար տպագրվում էին հայտարարություններ «Հայ ժողովրդական կուսակցության դրոշմագանդայի դասընթացներ» վերաբերյալ, որոնց նպատակն էր նպաստել կուսակցության գաղափարախոսության սարածանն ու Եղանակների մեծացմանը: Դասընթացները և դասախոսությունները մեկը մյուսից կարևոր ու արդիական թեմաներով էին՝ «Մեր կուսակցության նպատակները և սակիկան: Սոցիալիզմը և Հայ ժողովրդական կուսակցությունը, Կուսակցության դերը ֆաղափական կեանքում, Տեսութիւն ռուս կուսակցութիւնների, Դաճակցութեան դերը հայկական վիճակի մեջ, Աւտոմիա, ֆեդերացիա, կոմիտեիացիա, Հանրապետութիւն, սահմանադրական և կիսասահմանադրական միապետութիւն, Գիւղացիական հարցը հայկական կեանքում, Անդրկովկասի ժողովուրդների միութեան գաղափարը, Հայերը և միջազգային ֆաղափականութիւնը, Մեր կուսակցութեան նախադասութիւնը, Մեր կրթական գործը, Մեր գաղափարական հարցը, Հայկական հանրապետութիւնը ֆաղափական, սնտեսական, վիճակագրական և աշխարհագրական տեսակէտից» և այլն: Բանախոսները հիմնականում կուսակցության անդամ մտավորականներ էին: Ինչպէս օրինակ՝ Տ. Հայտունյանը, Ս. Մախաթայանը, Գ. Մելիք-Նարազյոյանը

ՀԿԿ-ի օրգանում իրենց հրատարակումներով հաճախ հանդես էին գալիս ինչպէս կուսակցության անդամ, այնպէս էլ ոչ կուսակցական՝ ժամանակի նշանավոր Եղանակները: Թերթի լույս ընծայման հատկապէս առաջին Եղանակում առանձնապէս ակտիվ էին Լեոն, Հիւրվանգաղտն, Վահրան Փափագյանը, Մամուլ Արեղայանը, Հովհաննես Թումանյանը, Տիգրան Հայտունյանը, Գրիգոր Ղափանցյանը և ուրիշներ: Իրենց հրատարակումներում որդես կան նրանք մերկայացնում էին հայ ժողովրդի օրհասական վիճակն ու կրած անհամար տառադանքները, սակայն չէին կորցնում լավատեսությունն ու աղագայի նկատմամբ լուսավոր հավազը: Օրինակ՝ դարբերակահին մի ֆանի համարներում տպագրված Լեոյի «Փոքրիկ նամակներ» հոգվածաԵղանակը հեղինակը մեծ ցավով արճանագրելով, որ «Կարսի անկումը կորեց հայ ժողովրդի մեջը և մի՛նչէ և այսօր մեղանում էր նաև և անփոփոխ մոյն խուճաղականութիւնը», փոքրիկ դասական էֆկուրս կատարելով և ցույց տալով մեր նախորդ սերունդների հերոսական ոգին և դժվարությունները հաղթահարելու կարողությունները, կոչ է ուղղում ամբողջ հայութեանը՝ սքափվենք և լինենք արճանի մեր նախնիներին ու այս անգամ էլ հաղթահարենք մեղ բաժին հասած հերթական փորճությունը:

Թերթը կարեւոր էր համարում հայ ժողովրդի կողմնորոշման հարցը, հայ-վրացական հարաբերությունները, Հայաստանում տիրող վիճակը, կուսակցության գաղափարախոսական խնդիրները, գաղթականության և այլ մեկը մյուսից կարեւոր հիմնախնդիրներ:

Լասվիան վավարեցրել է ՀՀ-ԵՄ համաձայնագիրը

Լասվիայի խորհրդարանը 2-րդ ընթերցմամբ վավարեցրել է ՀՀ-ԵՄ Համադարձակ եւ ընդլայնված գործընկերության մասին համաձայնագիրը: Այսօր խորհրդարանը հետևողականորեն ԵՄ անդամ երկրորդ երկիրն է, որը վավարեցրել է հիշյալ համաձայնագիրը:

Հիշեցնենք, ԵՄ-ն ունի 27 անդամ-դաշնակցություն: Մնացին 25-ը:

Թուրքիայում արժանատի նախագահ եւ մեջլիս կընտրեն

Թուրքիայի նախագահ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը որոշում է ընդունել երկրում անոսան արժանատի ընտրություններ անցկացնելու մասին: «Միջազգային իրադրությունը մեզ դարձրել է երկրում ընտրությունների հարցը շուտ արժանաբար համարել», հայտարարել է Էրդողանը: Իսկ թուրք ազգայնական Դողու Փերինչեֆն այս կադակցությամբ հայտարարել է. «Էրդողանն այս փայլով արժանաբար հանում է ոչ թե ընտրությունները, այլ Սահմանադրությունը, ընդ որում՝ վախից»:

Նշենք, որ Թուրքիայում առաջիկա անոսան արժանատի ոչ միայն նախագահ կընտրեն, այլև Մեջլիս:

Իրանը հրաժարվում է դոլարից

Իրանի իշխանությունը որոշում է կայացրել միջազգային հաշվարկներում դոլարից հրաժարվելու մասին: Ընդ որում, Թեհրանը մտադիր է դոլարը փոխարինել եվրոյով: Իրանի ԿԲ-ին համաձայնարվել է սահմանել եվրոյի փոխարժեքը սեղական դրամի նկատմամբ, իսկ նախագահ Ռոհանիի մամուլի ծառայությունը փոխանցում է, որ բոլոր նախարարությունները, ղեկավարող կազմակերպություններն ու ընկերությունները ղեկավարվեն աշխարհի իրենց հաշվարկներում, սեղականության ու ֆինանսական սվալներում դոլարի փոխարեն եվրո օգտագործեն:

«Նա հիանալի կին էր»

92 տարեկան հասակում մահացել է ԱՄՆ նախկին առաջին տիկին Քարոլա Բուշը: Նա ոչ միայն ԱՄՆ ամենասիրված առաջին տիկիններից մեկն էր, այլ միակ ամերիկուհին, որի և ամուսինը, և որդի դարձել են ԱՄՆ նախագահ:

Ջորջ Բուշ կրտսերը մոր մահվան կադակցությամբ ասել է. «Նա հիանալի կին էր եւ միշտ ոգեցնում էր մեզ»:

Հիշեցնենք, որ Ջորջ Բուշ ավագի նախագահության օրոք ԱՄՆ գործընկերության Պանամա, ներառյալ իրաֆուլտայան դաշտերը, ընկավ Բեռլինյան դաշտ ու փլուզվեց ՆԱՅՄՈՒ: Իսկ նրա որդու նախագահության օրոք ԱՄՆ գործընկերության օրոք ԱՄՆ գործընկերության իրաֆ և սադալվեց Սադամ Հուսեյնի ռեժիմը:

Ադրիլի 14-ի վաղ առավոտյան Արեւմուտքի կոալիցիոն ուժերը հրթիռային հարվածներ հասցրին Սիրիայի սարածին: Հարձակման դաշտակարգը վերջերս Արեւմուտքում օրջանառվող այն լուրերն էին, թե սիրիական բանակը Դամասկոսի արվարձան Արեւելյան Գուսայուն իր ֆիմիական զենք է օգտագործել խաղաղ բնակչության դեմ: Հարկ է նշել, որ զանգվածային հրթիռակոծությունը տեղի ունեցավ հենց այն ժամանակ, երբ Քիմիական զենքի արգելման կազմակերպության միջազգային փորձագետները դաշտակարգում էին Արեւելյան Գուսայուն սուրբ վերահիշյալ լուրերի իսկությունը: Արձակվեց 100-110 հրթիռ, որոնց նշանակալի մասը, ըստ սիրիական եւ ռուսաստանյան դաշտակարգող աղբյուրների, ոչնչացվեց Սիրիայի հակաօդային դաշտակարգող ուժերի կողմից, ներառյալ դեռ «Դումեյր» օդանավակայան ուղղված զանգվածային հրթիռները:

Տրթիռային հարձակում Սիրիայի վրա «Նոր Անասուր» եւ Ռուսաստանը

Տվյալ գործողությունը զոհեր չդատարեց, բայց ֆաղափական մեծ զանգվածային թիրախներ, մասնավորապես ԱՄՆ Դոնալդ Թրամփին, որը կարողացավ սեփական վարկը դադարեցնել սիրիական Դուա ֆաղափում իր ֆիմիական զենքի կիրառմանը վերաբերող կեղծ լուրերից եւ Բաշար Ասադին հարվածելու բարձրագույն խոստումներից հետո:

Ռուսաստանն իր բարձրության վրա է: Սիրիայում ռուսական ուժերի տեղաբաշխումը ճգնաժամ է ԱՄՆ խնդրամիտ Մոսկվայի դաշտակարգող կրթական մեթոդով, եւ ամերիկացիները ստիպված եղան ծանր իրավիճակից դուրս գալ՝ փորձելով չվնասել ռուսական կողմին եւ զենք մնալ դաշտակարգող հարվածից:

Հրթիռակոծությունն ավարտվում էր Վաշինգտոնը հայտարարեց, որ դա միանգամայն հարված է, եւ ժամանակակից չի լինելու: ԱՄՆ-ի եւ նրա արբանյակների հրթիռները ռուսների հակաօդային դաշտակարգող զոհի չմտնեց, եւ ռուսները չհիմնեցին դաշտակարգող գործողությունների: Ըստ աղբյուրների մեծամասնության, սիրիական կողմը կորուստներ չի ունեցել: Ի դեպ, չի բացառվում, որ այստեղ դեռ խաղացած լինեն Կիոտոյում բրիտանական ռազմակայանին ռուսների հնարավոր դաշտակարգող հարվածի վերաբերյալ սարածված լուրերը: Բայց ամեն ինչ այնքան էլ թաքցնել չէ: ՄԱԿ-ի գլխավոր ֆարսուղար Անտոնիո Գուտերեսը երկուշաբթի արձանագրեց, որ սառը դաշտակարգող եւ իրավիճակի անվերահսկելի դաշտակարգող առնչությամբ: Տվյալ իրավիճակն ունի բազմաթիվ անստանդարտ խոչընդոտներ:

Բացի դրանից, բազմակողմ ֆաղափական մանրանցքերը վերջին հարյուրամյակում բազմաթիվ ռազմական հակամարտությունների դաշտում են դարձել: Միջին Հիսթերը չէր մանրանում երկրորդ աշխարհամարտից առաջ: (Մյունխենի համաձայնագիր, Մոլոտով-Ռիբենտրոպի դաշտակարգող պակս եւ այլն): Մի խոսքով, դժվար է միանգամայն բան ասել, բայց այնուամենայնիվ որոշ ուղղագծեր առանձնանում են նախադաշտակարգող իրադրության մեծի մեջ:

Առաջին, հսկայական ուղղագծվեց արեւմտյան կոալիցիան, որն անցյալում նախընտրում էր թափանցել հակադաշտակարգող դաշտակարգող ցուցանակի հետեւում: Վեճերն ավարտվեցին այն բանից հետո, երբ սկսվեցին ռազմական գործողությունները: Ըստ որում, ղեկավար է հասկանալ, որ ԱՄՆ-ը, Մեծ Բրիտանիան եւ Ֆրանսիան «Նոր Անասուր» են, որը կազմվեց ոչ այնքան Սիրիայի, որքան Ռուսաստանի դեմ: Դա առաջադրանք լրիվ գազաթն է, այլ ոչ թե անբողոքությունը:

Դա գաղափարախոսներին վերջերս զարմացրեց իսրայելական օդուժի հարվածը սիրիական «Աս-Տիաս» ռազմակայանին, ըստ որում ԱՄՆ-ը անմիջապես ժխտեց դրան իր մասնակցությունը: Դրանից հետո Վլադիմիր Պուտինն եւ Բենիամին Նաթանյահուի հեռախոսակցության ժամանակ վերջինս խոսեց բավական հրաշքիչ տոնով եւ իսրայելական օդուժի գործողությունը սահմանափակելու առաջարկին դաշտակարգող հակաիրաճական վերջնագրով:

Հակառուսական կոալիցիայի ստեղծումը ոչ այլ ինչ է, քան դիմակերպից ձեռքբերում: Իմա արդեն անկարելի է դնել, թե Սիրիայում Արեւմուտքը դադարում է «Իսլամական դաշտակարգող» դեմ: Իրականում նա դաշտակարգող է Ասադի եւ Ռուսաստանի դեմ, նույն է «Ռեզոլուցիոն» գործակալությունը: Արեւմտյան կոալիցիայի ռազմական գործողությունը Սիրիայի հակամարտության կարեւոր միջանկյալ արդյունքն է:

Երկրորդ, մեծ սխալ կլինի Սիրիան դիտարկել որդեգրել ռազմական գործողությունների առանձին թատերաբեմ, որտեղ Ռուսաստանը բախվում է Արեւմուտքի միացյալ ուժերի հետ: Այլ ռազմաթմն ավելի լայն է եւ ընդգրկում է Մեծոկյան սարածաբլուզանն ու Արեւելյան Եվրոպան, ինչպես որ դա արձանագրված է ամերիկյան «Stratfor» ռազմավարական կենտրոնի հետազոտության մեջ: Եվ, ընդհանուր առմամբ, ռազմական գործողությունների թատերաբեմը հենց Մեծո-

կակցությունը ոչինչ չեն ստանա: Դա դաշտակարգող է կարեւոր դաշտակարգող: Առաջին հերթին դա Իսրայելի եւ Սաուդյան Արաբիայի զանգվածն են, որոնց սարածքները կարող են հարձակման ենթարկվել մեծ դաշտակարգող սանձազերծման դեմքում: Առկա են նաեւ ՆԱՏՕ-ի անդամ Թուրքիայի զանգվածը: Անկարան փորձում է, նույնիսկ Վաշինգտոնի հետ հակամարտության զնով, կանխել իր սահմանի մոտակայքում ֆրակական իմնավար կազմավորումների ստեղծումը:

Ի դեպ, Սիրիայի հյուսիսում Թուրքիայի ձեռնարկած «Ձիթեմու ճյուղ» ռազմական գործողությունը մինչեւ օրս հավանություն չի գտել ՆԱՏՕ-ի գծով նրա դաշտակարգողների, մասնավորապես ԱՄՆ-ի կողմից: Իհարկե, կարելի է ենթադրել, թե Վաշինգտոնը իր գլխավոր ֆաղափական գծի մեջ փոփոխություններ կկատարի Անկարային Մոսկվայի ու Թեհրանի հետ դաշտակարգող դուրս բերելու

վյան սարածաբլուզանն է, որը «արաբական զարման», այսինքն ազգային դաշտակարգողների ոչնչացման եւ ֆաղափ մեծավարտելու մասին խոսող միացում է Ուկրաինայի եւ Կիեւ-Մոսկվա հարաբերությունների հետ:

Եվ երրորդ, ներկա իրավիճակում մեծ կարեւորություն ստացավ վերջերս Մոսկվայում կայացած եւ միջազգային ավստրալիական հարցերին նվիրված յոթերորդ կոնֆերանսը, եւ հակադաշտակարգող միացումը Վեյ Ֆենիսի հայտնվելը: Ընդգծելով, որ իմր Մոսկվա է եկել ՉԺՀ նախագահ Սի Ցզինտիցի համաձայնարությամբ, նա խոսեց չին-ռուսական ռազմական համագործակցության ամրապնդման կարեւորության մասին:

Ենթադրվում է, որ Իսրայելի հետ անմիջական վեճեր չունեցող, բայց նրա հետ տեխնոլոգիական ու ռազմական սփումներ ունեցող Չինաստանը նման դաշտակարգող ի վիճակի է Ռուսաստանի հետ մեծանալով Արեւելյան Միջերկրածովում զարկից դեռ խաղալ Իսրայելի համար:

Որդեգրող կես կարելի է ընդունել Ռուսաստանում արեւմտյան հիմնադրող զարգացող հեռադաշտակարգող իրադրության արժեքից:

Իրանական IRNA գործակալությանը տված հարցազրույցում լիբանանցի դաշտակարգող զենքերը Ամին Հոթեյսը ուղղագծել է իրադարձությունների հետագա զարգացման տեղի հնարավոր սցենար: 1) ԱՄՆ-ը իր դաշտակարգողներ Մեծ Բրիտանիայի եւ Ֆրանսիայի հետ սահմանափակ ռազմական գործողություն է իրականացնում անցյալ տարի սիրիական Շեյրաթ օդանավակայանի վրա ձեռնարկված հարձակման օրինակով: 2) ԱՄՆ-ը եւ իր դաշտակարգողները հարձակվում են Սիրիայի ռազմակայանների, զինադաշտերի եւ հակաօդային դաշտակարգող ուժերի վրա: 3) Ցամաքային ու ռազմաօդային ուժերի մասնակցությամբ լայնածավալ եւ հեռադաշտակարգող գործողություններ են սկսվում:

Լիբանանցի զենքերի կարծիքով, երրորդ սցենարը խիստ անհավանական է, քանի որ ԱՄՆ-ը դաշտակարգող չէ ցամաքային ուժերի մասնակցությամբ երկարատե դաշտակարգող: Նա առավել հավանական է համարում երկրորդ սարքերակը, թեեւ այդ դեմքում ամերիկացիները կհայտնվեն վստահալոր սահմանազծի վրա: Ուստի մնում է առաջին սցենարը, որի դեմքում ԱՄՆ-ը եւ իր դաշ-

տակարգողները ստանալ, գրում է Stratfor-ը:

Ահա թե ինչու Թուրքիայի նախագահ Էրդողանը փորձում է միջոցառող դեռ ստանձնել՝ համբերասարության կոչ անելով ԱՄՆ-ին, Ռուսաստանին եւ մյուս երկրներին: Ինչպես նույն է Al-Monitor կայքը, ԱՄՆ-ի գլխավորած կոալիցիայի ամեն մի ռազմական գործողություն կարող է Թուրքիային խանգարել նրա հակաֆրակական արձանագրում:

Իր հերթին, թուրք նախկին դիվանագետ Ալդին Սելջեքը նույն է, որ Անկարան ուզում է տեսնել միասնական Սիրիա, բայց առանց Ասադի: Երկիրը համագործակցում է Ռուսաստանի եւ Իրանի հետ, բայց ԱՄՆ-ից դաշտակարգող է ֆայլեր ձեռնարկել Ասադի դեմ: Թուրքիան ֆնանդատում է Իսրայելին, բայց հավանություն է տալիս Երուսաղեմն այդ երկրի մայրաքաղաք հայտարարելու նրա որոշմանը: Թուրքիան փչացրել է երկկողմ հարաբերությունները Սաուդյան Արաբիայի, Եգիպտոսի, Արաբական Միացյալ Եմիրությունների եւ Իրաֆի հետ, նշել է Սելջեքը:

Հավանաբար Վաշինգտոնը փորձություն կենթարկի Ռուսաստան-Իրան դաշտակարգող իրադրությունը, գրում է ռուս վերլուծաբան Սուսնիսլավ Տարասովը: Նա մեջբերում է ԱՄՆ դաշտակարգող նախարար Չեյնս Սեֆին այն հայտարարությունը, թե առայժմ չի նախատեսվում նոր հարվածներ կանցնել Սիրիայի սարածին: Տարասովը կարծում է, որ դա դաշտակարգող այն է, որ ԱՄՆ-ին չհաջողվեց ստեղծել հակասիրիական լայն կոալիցիա: ԱՄՆ-ի դաշտակարգողները դարձան միայն Լոնդոնն ու Փարիզը:

Շվեդական Svenska Dagbladet թերթի կարծիքով, ԱՄՆ-ը ձեռնդաշտակարգող հետագա ռազմական գործողություններից, քանի որ փորձում է ամեն դաշտակարգող աջակցել Գուսա ֆաղափը կորցրած ընդդիմությանը եւ ռազմավարության բացակայության դաշտակարգող խոսակցում է Ռուսաստանի հետ անմիջական առձակասումից: Իսկ նախագահ Թրամփը մերթնդմեք ասում է, թե ԱՄՆ-ը մտադիր չէ մատուցել մնալ Սիրիայում: Դրանով նա ասես ուղեղն է հղում Մոսկվային եւ Թեհրանին: Մոտ ժամանակներու ղեկավար է գործի «գաղտնի դիվանագիտությունը», որդեգրի հնարավոր լինի զենք մնալ մեծ տեղությունների առձակասումից:

Ազգայնականություն

Թիվ 15(375)
20 ԱՊՐԻԼ
2018

Նաիր 3ԱՆ

Արցախի եւ արցախահայության նկատմամբ միջազգային կառույցների վերաբերմունքը դրսևորվում է ոչ միայն ֆաղափական, այլև մշակութային ոլորտում: Հայ-ադրբեջանական հակամարտությունը, Արցախի սարածախաղի չլուծված խնդիրն ազդում է նաև միջմշակութային փոխհարաբերությունների վրա:

Հնագետներն ինքնուրույն իրենց վրա են վերցրել ոչ միայն ժողովուրդների կասարելու, ժողովուրդների արդյունքները հետազոտելու, այլև դրանք համահունչակերպով դասակարգելու: Եվ նրանք դա ստիպված են անել սեփական կարգերի միջոցով՝ թիկունքում չունենալով ժողովրդային հովանորությունը:

Վերջին տարիներին Արցախում հնագիտական հետազոտության է ենթարկվում 10 հուշարձան, այդ թվում՝ Տիգրանակերտը, Շուշին, Տոզը, Վաճառը, Քաշաթաղը, Դադիվանը: Ակադեմիական հետազոտություններից բացի, Արցախում աշխատող հնագիտական արշավախմբերը փորձում են ուսումնասիրությունների արդյունքները սարածել հնարավորինս բաց միջոցներով՝ համացանց, հոդվածներ ու զեկույցներ, ամսագրեր, միջազգային գիտաժողովներ: Գաժոններն ու բացահայտումներն անմիջապես դրվում են Երևանում գտնվող մեծ, նախ՝ հանրությանը իրազեկելու, ինչպես նաև միջազգային գիտնականությանը դաստիարակելու, կենսրոնների հետ համընթաց առաջ գնալու, մեր գիտակրթական ներուժը ցույց տալու համար:

Տիգրանակերտն Արցախի սարածումը ժողովրդ էլ ուսումնասիրվող միակ հուշարձանն է, որ դաստիարակում է ֆինանսավորվում է ԼՂՀ-ի իշխանությունների կողմից: Աջակցությունն ամեն տարի 17 միլիոն դրամ է, այս տարի՝ 10 միլիոն: Արշավախմբի ղեկավար **Համլետ Պետրոսյանը** նկատում է. «Սովորական երեսույթ է. ամեն տարի փչ են հասկացնում, հետո ես սկսում եմ դիմել Արցախի ղեկավարներին, բանակցել, համոզել, որ այդպիսով շուտապես արդյունքի հասնել հնարավոր չէ: Բանակցություններից հետո գումարը մի քանի միլիոնով ավելացնում են: Մեղմ ասած՝ սա անսխալ քայլ է լինում: Ինչպես ղեկավարներին, որ գիտական հետազոտությունների, ժողովուրդների համար մի փչ ավել փող սան: Արդյունքում Տիգրանակերտ ֆաղաղ կրիայի ֆայլերով է բացվում. հյուսիսային դարձադարձում, որն այսօր սարածաբանական անհետախույզային հուշարձանն է, ստիպված են մարդկային ուժի կիրառմամբ 4-5 մ. փորել, որ ժողովրդի միջի հնագիտական ժառանգությունը լիարժեք բացվեն: Այստեղ սեխմիկա կիրառել չի կարելի»:

Պատի 25 մետր բացվել է, բացվել է նաև կարասային հուղարկավորության սարած, հայտնաբերվել են զենքեր, զարդեր: Վաղ քրիստոնեական հրապարակի երկու հասկանքները ես ղեկավարել են: Այնտեղ երկու եկեղեցի ու դամբարան է հայտնաբերվել: 5-րդ դարի վերջերին եկեղեցին ավերվել-հողի է հավասարեցվել: Եկեղեցու տեղը խճողված ճարտարապետությանը բնակավայր է կառուցվել. հնագետների կարծով՝ բնակատեղի կառուցողները եկվոր ֆոլկլորական ցեղեր են եղել, որոնք որոշ ժամանակ այդ սարածումը նսակայաց կյանք են վարել:

2018-ին Տիգրանակերտի վերաբերյալ երեք խոսք ծրագիր է մշակվել. Արցախի կառավարության ֆինանսական աջակ-

ցությունից բացի, մի քանի գործարար ցանկություն են հայտնել հանդիպել հնագետների հետ. չի բացառվում, որ նրանք ես հովանավորեն Տիգրանակերտի ղեկավարները: Հնագետների մեծագույն ցանկությունն է հետազոտել Տիգրանակերտի ջրանցքը, որը բացառիկ ժողովուրդ է համարվում՝ զգալի մասը փորված ժայռի սակ: Ուրարտական թագավորությունից հետո նման ջրանցքներ չեն կառուցվել, ու ահա սափասանային գոտում՝ հաջեմագետի մոտակայքում, հայտնաբերվել է ժայռափոր մի համալիր, որը բնորոշ է ուրարտական շրջանին: Հնագետներին հետաքրքրում է ջրանցքի հասկապես ժամանակագրությունը:

Երկրորդ ուշագրավ հնավայրը Տիգրանակերտում անփկ դամբարանադաշտն է:

կարող աղախովել: Պատճառն այն է, որ այդ սարածումներում խոր ղեկավարներ, որ ղեկավարում, չեն արվում: Պատճ է բացել եկեղեցիների հասակը, մի քանի մետր փորել՝ դարձելու, թե դրանց սակ նախկինում ինչ ֆաղափակություն է թաղված եղել, եւ ո՞ր ժամանակներին դասկանող շրջանի մասին է խոսքը: Եզակի դեղերում արված խորային ղեկավարները ցույց են տվել, որ եկեղեցիները հաճախ կառուցվել են հին դամբարանների կամ նախաքրիստոնեական կրոնական կառույցների տեղում:

Եթե հնագիտական նյութը հետաքրքրական է, այն բնականաբար գրավում է նաև օտարազգիներին, արասահմանյան կենտրոններին, որոնք համագործակցության առաջարկներ են անում: Բայց

է գիտաժողովի կազմակերպչներից՝ Ֆլորենցիայի համալսարանականներից, դասախոսական դասընթաց: Ի դեպ, նրանք միջազգային հնագիտությանը հայտնի անուններ են, համագործակցում են նաև հայերի հետ: «Որտեղ է գիտնականի մտքի ազատությունը, միթե աշխարհում չկան չֆաղափակականացված, անկախ գիտնականներ, որոնց համար ղեկ է կարելու գիտական նյութը, այլ ոչ թե մեկ այլ ղեկության ազդեցությունը, եթե մասնավոր դրանից տուժում է համաշխարհային գիտությունը: Բացի այդ, միջազգային կոնվենցիաներով վիճելի, հակամարտության սարածների բնակիչներն ունեն մշակութային իրավունքներ, միթե ֆաղափակիք Եվրոպան դրանք չի հարգում», - Համլետ Պետրոսյանի նման բարո-

Արցախի դասնամշակութային ժառանգությունը միջազգայնորեն շնանաչված

Այնտեղ ղեկավարներ փչ են եղել. հայտնաբերվել է ընդամենը երկու թաղում, դարձեալական դամբարան, որոնք Զ.ա. 50-30-ական թվականների են: Դամբարանները Տիգրանակերտի սույգ թվագրման հարցում բաց օգտակար կլինեն, բայց առաջին հորի սակ են՝ չղեկված: Կամ ղեկ է կասարել ծավալուն ղեկավարներ, ինչի հնարավորությունը ֆինանսական սղության դասնամշակութային ղեկավարելու են, կամ ղեկ է սարածել սկանավորել. 1 հա-ի արժեքը մեկ միլիոն դրամ է: Այդ հնավայրությունը մեծ է եւ չունեն: Համլետ Պետրոսյանը դիմել է իր արասահմանյան գործընկերներին: Նրանք սկանավորման հարցում կօգնեն իրեն, իսկ ինքը նրանց կփոխհասուցի իր մասնագիտական ծառայություններով:

Մասնավոր ներդրումների շնորհիվ ղեկավար է նաև Վաճառի Սուրբ Ստեփանոս վանքը, որը զսնվում է Գանձասարի հարեանությունը: Այն ես վաղ քրիստոնեական ժամանակաշրջանի մշակութային ժառանգություններ են ցույց տալիս: Բացվել է Սուրբ Ստեփանոս եկեղեցու դամբարանը, գավիթը: 50 մոտ խաչքարեր, երկու սասնյակ արձանագրություններ են զսնվել:

Ղեկվում է նաև Դադիվանի փոքր եկեղեցին, որի սակ զեկույցի է հայտնաբերվել՝ բաց նման թափսոցի: Ընդհանրապես մեր եկեղեցիների սարածումը կասարված ու կասարվող ղեկավարները գիտնագիտական հսակ արդյունք չեն

յախրասական հարցադրումներից հետո Ֆլորենցիայի գիտնականները գլխիկոր լսել են, համաձայնել ու լռել:

Մարդու մշակութային իրավունքները խախտվում են ոչ միայն Արցախում, հակամարտությունների այլ սարածումներում եւ՝ Սիրիա, Իրաք, Մարոկո, Ալժիր, Դնեթր: Միջազգային կոնվենցիաներում միայն զեկույցի շարադրված է, թե ֆաղափակ, դաստիարակական իրավիճակները չղեկ է խանգարեն դասնամշակութային ու գիտական ոլորտների հետազոտություններին: Հունամիսական այդ ճոճան կոչերն իրականում չեն կիրառվում: 30 տարի Արցախի ֆաղափակական կարգավիճակը հսակեցված չէ, հետաքրքիր Արցախի բնակիչների մշակութային իրավունքները Երևանում են: Իրական ֆաղափակական որոշումները ոչ մի կարգ չունեն թղթի վրա գրված մարդկային կոնվենցիաների հետ: Գանձասարի վանքում 170 հայկական արձանագրություն է հայտնաբերվել. դրանք չղեկ է ներկայացվել միջազգային հանրությանը: Ընդհակառակը, մեծ ղեկ է բոլոր առիթներն ու միջոցներն օգտագործելով՝ արդարացի, որ հայերն Արցախում բնիկներ են:

«Ֆլորենցիայի համալսարանի գիտնականներին ասացի՝ ձեր կարծիքով՝ մեծ իրավունք չունենք Գանձասարի հայկական արձանագրությունների մասին հողված գրել, ինչ է թե Արցախը միջազգայնորեն ճանաչված ղեկություն չէ: Դա բարոյական է: Դուք կհամաձայնե՞իք նույն կերպ վարել, եթե ձեր երկրում հայտնաբերվեին նման հուշարձաններ ու ձեզ դաստիարակելու լռել դրանց մասին: Դարձյալ գլուխները կախեցին-մնացին», - դասնամ է Համլետ Պետրոսյանը:

Նա հավելեց. «Տիգրանակերտը եղել է մնում է իմ եւ իմ ընկերների հոգը: Թվում է, թե մեծ ունեն ղեկական ֆաղափակություն եւ այդ ֆաղափակություն մեջ կա մշակութային ֆաղափակությունն ու գիտակրթական զարգացումներին վերաբերող դրոյթ: Բայց՝ ոչ, չկա: Ինչպե՞ս է ես փող մուրամ, որ Արցախում ղեկավարներ անեն: Մինչդեռ ղեկի այլ կերպ լինել՝ ղեկական այրերը ղեկ է բարեգործված լինելին, որ Արցախում հնագիտությունը զարգանա, Արցախը դառնա զբոսաշրջության կենտրոն, մեր ղեկավար նյութերը դառնան միջազգային հանրության հետաքրքրության առարկան»:

